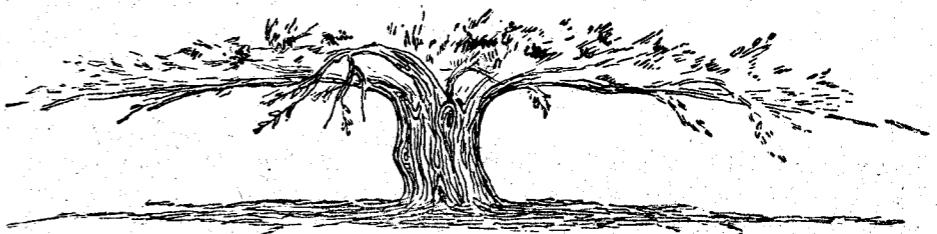

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ—ΕΡΓΟΝ
Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1903

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ γάμοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ἡ ἀναλογία τούτων ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἦτο βεβαίως πολὺ μελετέρα τῆς ἀναλογίας, τὴν διοίαν σήμερον παρουσιάζουν καὶ αἱ γονιμώτεραι χῶραι, διοίαν κατὰ τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς θεωρούνται ἡ Ρωσία, ἡ Ουγγαρία καὶ ἡ Σερβία. Οἱ μεγάλοι ἀριθμὸι τῶν γάμων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔλληνικὴν ἐποχὴν δὲν προκύπτει βέβαια ἀπὸ ἐπισήμους στατιστικοὺς πίνακας, οἱ διοίοι δὲν ὑπῆρχαν τότε δύναμις οὔτε καὶ σήμερον, ἀλλ' ἔμμεσως ἀπὸ διαφόρους ὅπλοιςμούς. Οἱ πληθυσμοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ηὗξανε κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν καὶ ἡ πυκνότης εἰς τὰς πόλεις ἦτο μεγίστη, ὥστε νὰ ἀπορῇ τις πῶς τόσαι μυριάδες κατοίκων, ἀστῶν καὶ δούλων, εὑρισκαν θέσιν εἰς τὰς περιτειχίστους, μικρὰς κατ' ἔκτασιν, ἀρχαίας πόλεις. Ἐκτὸς τῆς αὐξήσεως καὶ πυκνότητος ταύτης τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον μεγαλειτέρας δύναμις οἱ πόλεμοι ἦσαν συχνότεροι, τῆς δοιάς ἀναγκαία προύποθεσις εἶνε μεγάλος ἀριθμὸς γάμων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀκόμη γεγονότα ἐκ τῶν διοίων συνάγεται ἡ ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου.

Οἱ γάμοι ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ὡς τὸ τέλος, ὡς ἀγῶναν ὁ φέρων εἰς τὴν τέλειότητα, διὰ τοῦτο ἡ μὲν προπαρασκευαστικὴ ἐορτὴ ἐκαλεῖτο προτέλεια, ἡ δὲ "Ἡρα, ὡς προστάτις τοῦ γάμου, τελεία. Ἐκτὸς τού-

τοῦ ἡ ἀγαμία ἐτιμωρεῖτο, ὁ δὲ ἀγαμος ἀπεκλείετο ὠρισμένων τινῶν ἐορτῶν, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν μόνον, ὃπου δὲ Σόλων εἶπε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο: «χαλεπὸν φορτίον ἡ γυνή».

Ἡ αὕτης αὐτὴ τοῦ ἀρχαίου ἔλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπομένως ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ εὐτεκνία τῶν ἀνδρογύνων ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας ἔλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἡθικὴ σημασία τοῦ γάμου, παρ' ὅλην τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἔξεπεσε μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὁ προτεταμένος μάλιστα ἀπέρριψε τὴν ἔννοιαν τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου καὶ προσέδωσεν εἰς αὐτὸν χαρακτηριστικόν. Κοινωνιολόγοι τινὲς τέλος σήμερον διδάσκουν δτὶ ὁ γάμος τείνει καὶ πρέπει νὰ ἀποβῇ συμβόλαιον ἐλευθέρως διαρρηγνυόμενον! Τὴν ἡθικὴν ἔκπτωσιν τῆς ἔννοιας τοῦ γάμου παρηκολούθησε καὶ ὁ ἀριθμητικὸς αὐτοῦ περιορισμός. Ἐκτὸς τῆς ἐλαττώσεως τῶν γάμων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τῆς δοιάς τὸ μέγεθος δι'

ἔλλειψην ἀκοιτῶν δεδομένων δὲν δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ, ἐλάττωσις γάμων ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρων σημείων τοῦ αὐτοῦ αἰώνος. Ούτω μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος δεκάτου ἐννάτου αἰώνος παρατηρεῖται αἰσθητὴ διαφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γά-

μων τῶν τελεσθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν ἀρχὴν περίπου τοῦ αἰῶνος τούτου, ήτοι κατὰ τὸ ἔτος 1827, τὸ στατιστικὸν γραφεῖον τῆς Χάγης, ὑπελόγισεν διτοι εἰς 16 χώρας τῆς Εὐρώπης, τὰς παρεχούσας στατιστικὰ διδόμενα, ἡ ἀναλογία τῶν γάμων ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἦτο 86. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ αἰῶνος, ἀπὸ στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ περούσιμένον ἔτος εἰς τὸν «Οὐκονομολόγον» τῆς Γαλλίας, προκύπτει διτοι εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐπαισθητῶν περιωρίσθη: καὶ τώρα ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἀντιστοιχῶν 71 γάμοι.⁵ Η αὐτὴ παρατήρησις προκύπτει καὶ ἐκ πίνακος συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Maurice Block, παριστῶντος ἀναλογίαν τῶν γάμων ἐπὶ 1,000 κατοίκων πολλῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1883. Έκ τούτου προκύπτει διτοι εἰς δῆλα τὰ κράτη ταύτα ἡ ἀναλογία περιωρίσθη: ἀπὸ 9 ἐπὶ 1000 κατοίκων εἰς τὴν Ἰταλίαν περιωρίσθη εἰς 7.5, ἀπὸ 10.3 εἰς τὴν Πρωσίαν περιωρίσθη εἰς 7.9, ἀπὸ 8.4 εἰς τὴν Ὀλλανδίαν περιωρίσθη εἰς 7.1 καὶ οὕτω διὰ τὰς ἀλλας χώρας πλήν τῆς Γαλλίας δύον ἀπὸ 7.9 ἀνήλθεν εἰς 8. Η παρατήρησις αὗτη ὡς πρός τὴν Γαλλίαν εἶνε τόσον μᾶλλον περίεργος δύον εἰς τὴν χώραν ταύτην ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει τόσον δλίγον, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ σχεδόν στάσιμος. Η στατιστικὴ ὅμως εἶνε ἀκριβῆς καὶ ἡ μικρὰ αὐξησις τῶν γάμων ἀντιστοιχεῖ πρός τὴν μεγάλην μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διότι νέον σύστημα ἐπενοήθη διὰ τοῦ δποίου περιωρίσθη ἡ γονιμότης τῶν γάμων: τὸ σύστημα τῶν δύο τέκνων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστὸς δ ἀριθμὸς τῶν ἑτησίων τελουμένων γάμων, διότι δὲν τηροῦνται ἐπιμελῶς ληξιαρχικὰ βιβλία. Οἱ ἀριθμὸς δῆμως οὗτος δύναται νὰ εὐρεθῇ κατὰ προσέγγισιν, ἐὰν ληφθῇ ὑπὸ δψιν ἀφ' ἐνὸς ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ μέχοι τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς, ἀφ' ἔτερου δ ἀριθμὸς τῶν γάμων τῶν ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν, εἰς τὰς δοποὶς ἐκτελεῖται μετ' ἀκριβείας ἡ ληξιαρχικὴ αὐτῆς ὑπηρεσία. Οὕτω εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ἐπισκοπῆς Λασίσσης ἀριθμοῦσαν 92,000 κατοίκους, τελοῦνται 900 γάμοι κατ' ἔτος, ἦτοι ἀναλογοῦν 9.7. γάμοι ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν Καλαβρύτων — Αἴγιαλείας, περιλαμβάνουσαν 65 χιλιάδας κατοίκους, τελοῦνται 473 γάμοι, ἦτοι 7.2 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς ἄλλας δῆμως ἐπισκοπικὰς περιφερείας, δύον ἡ ληξιαρχικὴ αὐτη.

νπηρεσία λειτουργεῖ ἐπίσης κανονικῶς, ὅπως εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἐν γένει, ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ ἀναλογία ἐίνε μικροτέρα, κυμαίνομένη εἰς 5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων, τοῦτο ὅμως δφεύλεται εἰς εἰδικοὺς λόγους: εἰς τὴν μεγάλην πυκνότητα τῶν νήσων τούτων, εἰς τὰς δοποίας ἐπὶ ἑκάστου τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου ἀναλογοῦν κάτοικοι 100 καὶ ἄνω, ἐνῷ δὲ μέσος δρος τῆς πυκνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ είνε μόλις 40 κάτοικοι εἰς τὸ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1896. Ἐκ τούτων ὅλων μετά τίνος προσεγγίσεως συνάγομεν δτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα κυμαίνεται εἰς τὰς 22,000 καὶ ἐπομένως ἡ ἀναλογία είνε 8.8 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Κατὰ τοῦτο εὐρισκόμεθα εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βέλγιον, τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ισπανίαν, ὑπερτεροῦμεν τὴν Δανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Ὀλλανδίαν, Προτογαλλίαν, Ρουμανίαν, Σουηδίαν, Νορβηγίαν, Ἐλβετίαν καὶ ὑστεροῦμεν τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἡ δοποία παρουσιάζεται εἰς τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς κρατοῦσα τὸ ρεκόρ μὲ 12.5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων.

Ἡ ἀναλογία ὅμως αὗτη τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα τείνει οὐσιωδῶς νὰ μειωθῇ, ὅπως προκύπτει ἐκ τοῦ περιορισθέντος ἀριθμοῦ τῶν γάμων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπισκοπικὰς περιφερείας, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ μεγάλως αὐξάνοντος μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Ἡ νέα ἀπογραφή, ὡς διετυπώσαμεν τοὺς βασικοὺς ήδην ωρίμους θὰ παρουσιάσῃ

μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ θά μαρτυρήσῃ οὕτω ἐλάττωσιν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων. Εἰς πάσας τὰς χώρας εἰς τὰς δοπίας ἀνεφάνησαν γεωργικαὶ ἡ ἐν γένει οἰκονομικαὶ κρίσεις οἱ γάμοι περιῳδίσθησαν. Πρὸς περιορισμὸν ἐπίσης τῶν γάμων συντελεῖ ἡ ἐπιστράτευσις καὶ ὁ πόλεμος.

Ἡ Ἑλλὰς διῆλθε καὶ τὰς δύο κρίσεις καὶ εἶδε ἐπιτεινομένην τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν μετὰ τὸν πόλεμον. Εὐλόγως ἐκ τούτων συνάγεται ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἡ δοπία θά ἔξακολουθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν δοπίαν διὰ τῆς ἀνακήσεως τῆς τιμῆς τῶν ἐλληνικῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τῆς ἀποκήσεως ὑγιοῦς νομίσματος τῆς ἐστωτερικῆς κυκλοφορίας ἀναλάβῃ οἰκονομικῶς ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμός.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε, ἐν σχέσει ποὸς τὴν κατὰ φῦλον

διανομήν, δικιάρτερος ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν. Εἰς δόλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης αἱ γυναικες εἶναι πολυαριθμότεραι τῶν ἀνδρῶν. Οὕτω εἰς τὴν Δανίαν ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 1162 γυναικες. Εἰς τέσσαρα μόνον κράτη αἱ γυναικες εἶνε διλιγαριθμότεραι: εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ρουμανίαν, Σερβίαν καὶ Ἐλλάδα, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κρατῶν τούτων ἡ Ἐλλὰς ἔχει σημαντικῶς μικρότερον ἀριθμὸν γυναικῶν, ἀφοῦ ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 919 γυναικες. Εἶνε γνωστὸν ὅτι γεννῶνται περισσότερα ἄρρενα, ὡς μαρτυροῦν ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν αἱ εὐρωπαϊκαὶ στατιστικαὶ, ἀποθνήσκουν δικαὶοις καὶ πολὺ περισσότερα ἄρρενα, διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέλος μένουσι πλεονάζοντα τὰ θήλεα. Τώφα εἰς τὴν Ἐλλάδα διατί συμβαίνει τὸ ἀντίθετον; Γεννῶνται πολὺ περισσότερα ἄρρενα ἢ ἀποθνήσκουν διλιγότερα ἢ τέλος συμβαίνει καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο; Ἔως νὰ ἀποκτήσωμεν στατιστικοὺς πίνακας τόσον τελείους, δοσον ἔκείνους τοὺς διοίους ἔχει ἡ Ἰταλία, θὰ εὐρισκώμεθα εἰς τὴν ἀπορίαν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λειτουργεῖ νέος παράγων ἐπὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ παράγων οὗτος δὲν θὰ βροδύνη νὰ φέοη εἰς ἀναλογίαν φύλου τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμόν. Ο παράγων οὗτος εἶνε ἡ μετανάστευσις. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἀνάπτυξις, τὴν διοίαν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος λαμβάνει ἡ μετανάστευσις ἀναφέρομεν μόνον τοὺς τελευταίους ἀριθμούς. Κατὰ τὸ 1901 ἀπῆλθον 5,900 μετανάσται ἐξ Ἐλλάδος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1902 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἐδιπλασιάσθη σχεδὸν ἀνελθὼν εἰς 11,600 τὴν θεωρίαν ταῦτην, τότε εἰς τὴν Ἐλλάδα, διποὺς ὑπάρχει αἰσθητὴ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν φύλων, τὰ ἔξωτερικὰ αἴτια τὰ ἐπιδρῶντα εἰς μείωσιν τῶν γάμων, ὅπως ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία καὶ παροδικῶς ὁ πόλεμος, δὲν ἐπέφερον ἀνάλογον πρὸς τὴν ἔντασιν αὐτῶν ἔλαττωσιν τῶν γάμων καὶ ἐπομένως μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Πρόγματι δημως ἔτερον γεγονός ἀπὸ τούτης εἰς καὶ προφανῶς ἐπενήργησεν, ὃστε νὰ μὴ φέρῃ πολὺ θλιβερότερα ἀποτελέσματα, κρίσις οἰκονομικὴ παρατεινομένη ἐπὶ δεκαετίαν τώρα καὶ ἐπιτεινομένη ἀπὸ ἄλλα ἀκόμη αἴτια, διποὺς τὴν κρίσιμον κατάστασιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τὴν ἐπιστράτευσιν παραταθεῖσαν πέραν τοῦ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ἐπελθοῦσαν καὶ καθαρῶς γεωγραφικὴν κρίσιν κατὰ τὸ 1900 διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀμπέλου, — τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε ὅτι ἡ Ἐλλὰς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς κρίσεως παρουσίαζε τάσιν ζωηρὰν πρὸς ἀνάπτυξιν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο καὶ ἔξακολουθεὶ νὰ παραμένῃ ἀκόμη πολὺ ἀραιός, σχετικῶς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὴν εὐφορίαν καὶ τὸ είδος τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς βιομηχανίας τῆς Ἐλλάδος. Εἰς ἔκαστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἀναλογοῦν 40 κάτοικοι ἐνῷ εἰς τὴν Ἀγγλίαν 132, εἰς τὴν Γερμανίαν 104, εἰς τὴν Ἰταλίαν 114, εἰς τὴν Ολλανδίαν 157, εἰς τὸ Βέλγιον 231, καὶ εἰς τὴν Σερβίαν 52. Ἡ τελευταῖα ἀπογραφὴ τῆς Ἐλλάδος τοῦ 1896 ἀπέδειξε τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ κατ’ ἀναλογίαν 15.9 ἐπὶ τοῖς 1000, δοσον παρουσιάζον τὰ ταχύτερον αὐξανόμενα εὐρωπαϊκὰ κράτη.

τασταν τειλαδασθη ὡραῖον αὐτοῖς. Έις 11,000 ἐκ τῶν δροίων 453 γυναικες. Ἐὰν ἡ μετανάστευσις ἔξηκολούθει μὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν μόνον ἐπὶ τρία ἔτη ἀκόμη, τὸ ἴσοζύγιον τοῦ ἀνδρικοῦ πρὸς τὸν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐν Ἑλλάδι θὰ ἀπεκαθίστατο. Τὴν ἀναλογίαν ταύτην θεωρεῖ ἐπιθυμητήν διὰ πληθυσμὸν δμαλῶς ἀναπτυσσόμενον ὁ Engel. Ὁ Wappaeus ἀπεναντίας παρατηρεῖ ὅτι εἰς κοινωνίαν εἰς τὴν δροίαν ὑπάρχει δυσαναλογία μεταξὺ τῶν ωύ-

λων, αποιαφορώς εαν υπερ τὸν ενος η του αλλού φύλου, τὰ ἔξωτερικὰ αἴτια τὰ ἐπιδρῶντα εἰς τὴν μείωσιν τῶν γάμων ἔχουν ἀσθενεστέραν δύναμιν.

Εἶνε πρόδηλον ὅτι εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ὁ Wappräeisιs λαμβάνει ὑπ’ ὄψιν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐργαζόμενον καὶ παράγοντα ἡ κομίζοντα κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τύπον προι-

σει καὶ τὴν «γραφὴν ἀγαμίου» διὰ τῆς ὁποίας ἔγκαλούμενος ἐτιμωρεῖτο ὁ ἄγαμος, ὁ δόποιος συγχρόνως ἀπεκλείετο καὶ πολλῶν ἔορτῶν. Διὰ τὴν μεγαλειτέραν γονιμότητα ἐπότεναν βραβεῖα χρηματικὰ καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς πατέρας μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ τέκνων, ἐπὶ πλέον ὡς προσὸν δημοσίων θέσεων ἐπρότειναν τὴν ἴδιότητα τοῦ ἔγγαμου. Ταῦτα καὶ ἄλλα ἀκόμη μέτρα διὰ τῆς ἔφαρμογῆς ἀπεδείχθησαν ὡς ἀλυσιτελῆ καὶ ἔγκατελείφθησαν ἀπὸ τοὺς ἐμβριθεῖς οὐκονομολόγους. Ἡ κρατοῦσα θεωρία σήμερον εἶνε διὰ διεσον μέτρον πρὸς αὐξῆσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων δὲν ὑπάρχει. Ὁ φόρος ἴδιως ἐπὶ τῶν ἀγάμων, τὸν δόποιον ἀποδέχεται ἡ κοινωνία, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἔφαρμογῆς αὐτοῦ διὰ συνετέλεσεν εἰς ἀντίθετον τοῦ ἐπιδιωκομένου ἀποτέλεσμα, διότι ἐνῷ δὲν ἐπῆλθεν ἐκεῖ δόποιον ἔφηρμόση ή αὐξῆσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἔπηκολούθησεν ἀνύστος φορολογία καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τῶν ἀκαμάτων ἔργατῶν κεφαλαία προωρισμένα διὰ παραγωγικὴν δαπάνην.

Ἡ ἀποτυχία τῶν μέτρων, τούτων ἐνέπνευσε μελαγχολικὰς προρρήσεις περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, τινὲς τῶν δόποιων δὲν φαίνονται στερούμεναι βάσεώς τινος. Ἡ τάσις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, γράφει ὁ Δούγκελμαν εἰς τὴν «Κοινωνικὴν Στατιστικήν», δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τοῦ γάμου. Ἡ ζωὴ ἔξοικειοῦται εἰς μεγαλειτέρας ἀπολαύσεις, δσον συγχρόνως περιορίζεται τὸ πεδίον τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς. Ἡ Εὐρώπη εἶνε πλέον πυκνὰ κατωχημένη. Διασκορπίζει κατ' ἔτος τὸ περίσσευμά της διὰ τῶν ὀκεανῶν εἰς ἄλλας μακρυνάς χώρας. Μέχρι τοῦ 1800 ενθίσκοντο εἰς τὰς ἄλλας Ἡπείρους 10 ἑκατομμύρια εὐρωπαῖοι, σήμερον ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὰ 100 ἑκατομμύρια. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ αἱ νεώτεραι κοινωνικαὶ ἴδεαι συντελοῦν εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ γάμου, ἴδιως ἡ ὑπερτροφικῶς ἀναπτυχθείσα συναίσθησις τῆς ἀτομικῆς ἔλευθερίας καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς οὐτιλιταρισμοῦ καθὼς καὶ ἡ ταχέως συντελούμενη μεταβολὴ τῶν κοινωνικῶν ὅρων, ὑπὸ τοὺς δόποιούς εὐρίσκεται σήμερον ἡ γυνὴ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐὰν παρατηρεῖται αὐξῆσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς εὐρωπαῖας χώρας, ἐπιλέγει ὁ Δούγκελμαν, αὕτη δὲν διφεύλεται τόσον εἰς τὸν ἀριθμὸν, τῶν γεννήσεων, δσαν, εἰς τὴν μείωσιν τῆς θνητότητος διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῆς ἔφαρμογῆς τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς». Εἰς τὰς ἴδεας ταύτας τοῦ Δούγκελμαν ἀντιστρατεύονται αἱ πεποιθήσεις

ἄλλων κοινωνιολόγων, οἵ δόποιοι παρατηροῦνται καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀφηρέθη ἂτο τὸν γάμον ἢ ἔννοια τοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου καὶ προσεδόθη κατ' οὓσιαν χρακτήρα πολιτικοῦ συμβολαίου, δὲν ἔξεπεσεν ἡ ἡθικὴ ἴδεα καὶ δὲν περιωρίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων, οὔτε ἐπηκούλουθησε μεγαλειτέρα ἀναλογία διαζυγίων. Εἰς τὰς ἴδεας δὲ τοῦ Δούγκελμαν περὶ τῶν μεγάλων ὑλικῶν δυσχερειῶν τὰς δόποιας ὑπὸ τὸν νέον πολιτισμὸν παρουσιάζει ἡ ζωὴ, παρατηροῦντας οἱ ἀντιφρονοῦντες ὅτι οἱ γυναικεῖς πλέον ἔλαβαν θέσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς παραγωγῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, δπως ἀλλοτε, ἀδρανεῖς σύντροφοι, ἀλλ' ἀπεναντίας παράγοντες πρὸς ἀνακούφισιν τῶν βαρῶν τοῦ γάμου. Ἡ θεωρητικὴ συζήτησις φέρει πολὺ μακρὰν καὶ ἀπολήγει εἰς ἔρευναν λεπτομερειῶν πέραν τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ζητήματος. Ὑγιεστέρα φαίνεται ἡ σκέψις τῶν κοινωνιολόγων, οἵ δόποιοι ἀναγνωρίζοντες τὴν ἔξι ἐμφύτου αἰσθήματος ὑπαγορευομένην ἴδεαν τοῦ γάμου, ἐπιζητοῦν τὴν ἀποσύρθησιν τῆς πρίσεως δι' ἄλλων μέσων παρὰ ἐκεῖνα τὰ δόποια ἐτέθησαν εἰς ἔφαρμογήν. Τὰ προτεινόμενα μέτρα εἶνε γενικά, ἐμμέσως δυνάμενα νὰ ἐπιδράσουν, δπως κατάλληλος ἀγωγὴ καὶ παίδευσις, ἔφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς, ἐνίσχυσης τῆς γυναικείας δράσεως, ἀνάπτυξης τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως, φορολογικὸν σύστημα εὐνοϊκὸν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ περιορισμὸς τῆς στρατιωτικῆς θητείας.

Ἡ ἔφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς, θὰ συντελέσῃ δπως περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενικῶν, οἵ δόποιοι δὲν δύνανται νὰ νυμφευθοῦν ἢ δὲν ἀντέχουν ὑστεροῦν εἰς τὰ βάρη τοῦ γάμου. Ἡ ἐνίσχυσης τῆς γυναικείας δράσεως θὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναικαὶ τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον διὰ τὸν γάμον καὶ θὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀφορήτου παθητικῆς καταστάσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὕτης σπουδαία ἔργασία δύναται νὰ γείνῃ εἰς τὴν Ἡλλάδα δπου εἶνε πάρα πολὺ περιωρισμένον τὸ στάδιον τῆς γυναικείας ἔργασίας καὶ ἴδιως πολὺ μωροὶ προλήφεις ἐπικρατοῦν ἀκόμη περὶ τῆς ἔργαζομένης γυναικός.

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως ἀπεδείχθη ἐπίσης δτι ὑποβοηθεῖ τὸν γάμον. Εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς δόποιας περισσότερον καὶ ταχύτερον ἀνεπτύχθησαν τὰ ταμιευτήρια, δπως εἰς τὴν Δανίαν, τὴν Ἡλβετίαν, τὴν Γερμανίαν, τὰς Ἕνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Γαλλίαν, παρετηρήθη ἀνάλογος σχεδὸν καὶ ταυτόχρονος αὐξῆσις τοῦ

ἀριθμοῦ τῶν γάμων. Εἶνε δὲ προφανῆς ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀποταμιεύσεως ἐπὶ τοῦ γάμου, διότι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τοῦ γάμου εἶνε τὸ πρῶτον κεφάλαιον. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὕτης ὑστερεῖ σημαντικῶς ἡ Ἑλλάς. Οὗτε κανὸν πάροχου εἰς τὴν Ἡλλάδα λαϊκὰ ταμιευτήρια ἥ ταχυδρομικά, ἐνῷ καὶ εἰς τὴν Κρήτην λειτουργεῖ τοιοῦτον, κατὰ ἑκατοντάδας δὲ ἀριθμοῦνται τὰ ταμιευτήρια τῶν ἄλλων χωρῶν. Αἱ Τράπεζαι μόνον ἔκτελον ὑπηρεσίαν ταμιευτηρίου, ἀλλ' αἱ καταθέσεις εἶνε μικραὶ καὶ ἐνῷ εἰς τὴν Δανίαν αἱ καταθέσεις τῶν ταμιευτηρίων ἀναλογοῦν πρὸς 389 φράγκα κατ' ἀπομονὸν ἐπὶ τοῦ δλου πληθυσμοῦ, καὶ εἰς τὴν Ἡλβετίαν 325, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν 188, καὶ εἰς τὰς Ἕνωμένας Πολιτείας 156, καὶ εἰς τὸ Βέλγιον 154, καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν 110, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν 68 φράγκα. εἰς τὴν Ἡλλάδα οὔτε κανὸν 3 δραχμαί, τούτεστι κατὶ διλγάρων τῆς Σερβίας καὶ κατὶ περισσότερον τῆς Βουλγαρίας.

Ἄλλο μέτρον ὑποβοηθητικὸν τοῦ γάμου εἶνε φορολογικὸν σύστημα εὐνοϊκὸν τῆς παραγωγῆς. Δυστυχῶς σήμερον εἶς τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν δπως καὶ εἰς τὴν Ἡλλάδα, συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον καὶ ὁ βαρύτερον σχετικῶς φορολογούμενος εἶνε ὁ γεωργὸς. Ἀποτέλεσμα τῆς βαρείας αὕτης καὶ δυσαναλόγου φορολογίας εἶνε δτι ὑποβοηθεῖται ἡ μετανάστευσις καθὼς καὶ τὸ ρεῦμα τῆς κινήσεως ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις, δηλαδὴ ἡ βαθμιαία μετατροπὴ τοῦ ἀγροτικοῦ εἰς ἀστι-

κὸν πληθυσμού. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶνε δυνημένες διὰ τὴν αὐξῆσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπομένως διὰ τὸν γάμον διότι μεταξὺ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ὃι γάμοι περισσότεροι καὶ γονιμώτεροι εἶνε. Τέλος προτείνεται ὁ περιορισμὸς τῆς στρατιωτικῆς θητείας καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς ποινῆς τῶν ἀνυποτάκτων. Ἡ μακροχρόνιος θητεία τείνει νὰ καταργηθῇ εἰς πάντα τὰ κράτη καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς μόνοντες. Ἡ συνέπεια καὶ τούτου καὶ ἡ ἐπίδρασης ἐπὶ τοῦ γάμου εἶνε ὀναματιφιστήτος, διότι οἱ χωρικοὶ νυμφεύσεις συνήθως εἰς νεωτέραν ἡλικίαν τῶν ἀστῶν, συγκρατοῦνται τώρα ἐκ τοῦ καλύματος τῆς διετοῦς θητείας. Ἀπομακρυνόμενοι δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἔξοικειοῦνται πρὸς τὴν ἀστικὴν καὶ ἐπιζητοῦν ἔγκατάστασιν εἰς τὰς πόλεις, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν ἡ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Ἡ προτεινομένη ἐλάττωσις τῆς ποινῆς τῶν ἀνυποτάκτων, ἐντὸς λογικῶν πάντοτε δρίων, ἀποβλέπει εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς παλινοστήσεως τῶν μεταναστῶν ἢ τῆς προσωρινῆς ἐπανόδου αὕτων μὲ τὸ σκοπὸν νυμφεύσεως, ὡς τοῦτο συγχὰ παρατηρεῖται.

Δ' ὅλων τῶν μέτρων τούτων δύναται νὰ ἐνισχυθῇ ὁ γάμος καὶ νὰ κατορθωθῇ ἡ αὐξῆσις τοῦ πληθυσμοῦ, — ἡ λύσις τοῦ δύδυνηροῦ προβλήματος, τὸ ὄποιον θὰ παρουσιάσῃ ἡ ἐπαύριον τῆς νέας ἀπογραφῆς.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΓΚΑΙΤΕ

ΕΛΕΓΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΣΑΝΑΓΑ

— ἀπὸ τὸ μορλακικὸν —

Τί ν' ποῦ ἀσπρίζει κάτω ἐκεῖ στὰ χλωρὰ δάση;
Νᾶναι τάχα χιόνι αὐτό; ή νᾶναι κύκνοι;
Χιόνια νάτανε, θὲ νά είχαν πάλι λιώση,
κύκνοι νάτανε, θὲ νά ἥθελαν πετάξῃ.
Χιόνια δέν εἶναι, δὲν εἶναι οὕτε κύκνοι,
εἶναι τοῦ Ἀσάν ἀγᾶς οἱ ἀσπρες οἱ τέντες,
κι' αὐτὸς κοίτεται στὰ ροῦχα λαβωμένος.
Ἡλδαν νὰ τὸν δοῦν ἡ μάννα κ' ἡ ἀδελφή του
ντροπαλὴ ἡ γυναῖκα του ντροπεται νάλδη.

Κι ὅταν ἔδωσε κ' ἔγειαναν οἱ πληγές του,
στὴν πιστὴ γυναῖκα του μηνάει νὰ ποῦνε:
«Μή με καρτερᾶς πιὰ μήτε στὸ παλάτι,
στὸ παλάτι μου, καὶ μήτε στοὺς δικούς μου.»

Τάκονος ἡ πιστὴ αὐτὰ τὰ σκληρὰ λόγια
ἀποσβολώθηκε καὶ σπάραξε ἡ καρδιά της.
Ἀκούει παχύματα στὴν πόρτα ἐμπρὸς ἀλόγου
καὶ λογιάζει ὁ Ἀσάν ὁ ἀντρας της πῶς ἥλθε
στὸ πυργὶ πετῷ γιὰ νὰ οιχτῇ μπροστά του,
τρέχονν πίσω της οἱ δυὸς καλές της κόρες
τῆς φωνάζουνε καὶ δάκρυα πικρὰ χυνούν :
«Δὲν εἶναι τοῦ Ἀσάν τοῦ ἀφέντη μας ὁ μαῦρος,
ὁ Πιντόροβις εἶν' ὁ ἀδερφός σου ποῦ ἥλθε.»

Πίσω τοῦ Ἀσάν γυρίζει ἡ γυναικοῦλα
πέφτει στὸ λαιμὸ ἡ δόλια τοῦ ἀδερφοῦ της:
«Δὲ ντροπή, ἀδερφέ, ντροπή τῆς ἀδερφῆς σου
καὶ μάποδιωξε πέντε παιδιῶνε μάννα!»

Δόγο ὁ ἀδερφός καὶ σέρνει ἀπὸ τὸν κόλφο,
μὲς σὲ κραμούζῃ μετάξι τυλιγμένο,
συνθεμένο τὸ χαρτὶ τοῦ χωρισμοῦ των,
ὅτι : νὰ γυρνᾶ στῆς μάννας της τὸ σπίτι
νᾶναι λεύτερη νὰ πάρῃ ἄλλον ἀντρα.

Βλέπει τὸ πικρὸ χωρισοχάρτι ἐκείνη
καὶ φιλάει τὰ δυὸ τάγόρια της στὰ μάτια,
τὶς δυὸ κόρες της στὰ μάγουλα φιλάει.
Μ' ἀπ' τὸ βυζαντιάρικο μέσα στὴν κούνια
ἄχ ! δὲν μπόραγε ἡ πικρὴ νὰ ξεκολλήσῃ.

Μὰ τὴν ξεκολλᾷει ὁ ἀψὺς ὁ ἀδερφός της
καὶ σπουδαχικὰ τὴν παίρνει ἐπάνω στὸ ἄπι
κ' ἔτσι βιάζεται μὲ τὴ φτωχιὰ γυναικα
ἴσα στὸ ψηλὸ τὸ πατρικό τον σπίτι.

Λίγος πέρασε καιρός, καὶ ἔφτὰ μέρες:
λίγος μὰ ἔσωρε πολλοὶ τρανοὶ δροχόν·οι
τὴν κερὰ ζητοῦν, στὴ λύπη τῆς χηρειᾶς της,
τὴν κερὰ ζητοῦν γυναικα νὰ τὴν κάμων
κι ὁ τρανύτερος εἶναι ὁ κατῆς τοῦ Ἰμόσκη.

Κλαύγεται ἡ κερὰ καὶ λέει τοῦ ἀδερφοῦ της:
«Ἐτοι νὰ χαρῆς τὴ ζωή σου, σὲ ξορκίζω
μή με δίνης πιὰ γυναικα σ' ἄλλον ἀντρα,
μήν ξανανταμώσουμε μὲ τὰ γλυκά μου
τὰ φτωχὰ παιδιά καὶ φαγιστῆ ἡ καρδιά μου.»

Μὰ τὰ λόγια της δὲ γράφει ὁ ἀδερφός της,
θέλει στὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη νὰ τὴ δώσῃ
καὶ ξανὰ ἡ καλὴ παρακαλεῖ καὶ λέει:
«Στεῖλε, ἀδερφέ, ἔνα καὶ στεῖλε φύλλο
μὲ τὰ λόγια αὐτὰ γιὰ τὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη:
Φιλικὰ σὲ χερετῷ ἡ νέα χήρα
καὶ μιὰ χάρη ταπεινὰ θὰ σου ζητήσῃ,
σάν σε προβοδήσουνε σὲ μᾶς οἱ σκλάβοι
ἔνα βέλο νὰ μοῦ φέρης ώς τὰ πόδια
γιὰ νὰ σκεπαστῶ μπρὸς ἀ.τ. τοῦ Ἀσάν τὸ σπίτι
καὶ νὰ μὴν τὰ ἰδῶ τὰ μαῦρα τὰ δρφανά μου».

Πῆρεν ὁ κατῆς δὲν πῆρε αὐτὸ τὸ γράμμα
καὶ τοὺς σκλάβους του δλους εὐθὺς μαζεύει,
καὶ ξεκίνησε τὸ δρόμο γιὰ τῆς νύφης,
φέροντας μαζὶ τὸ βέλο ποῦ ζητοῦσε.

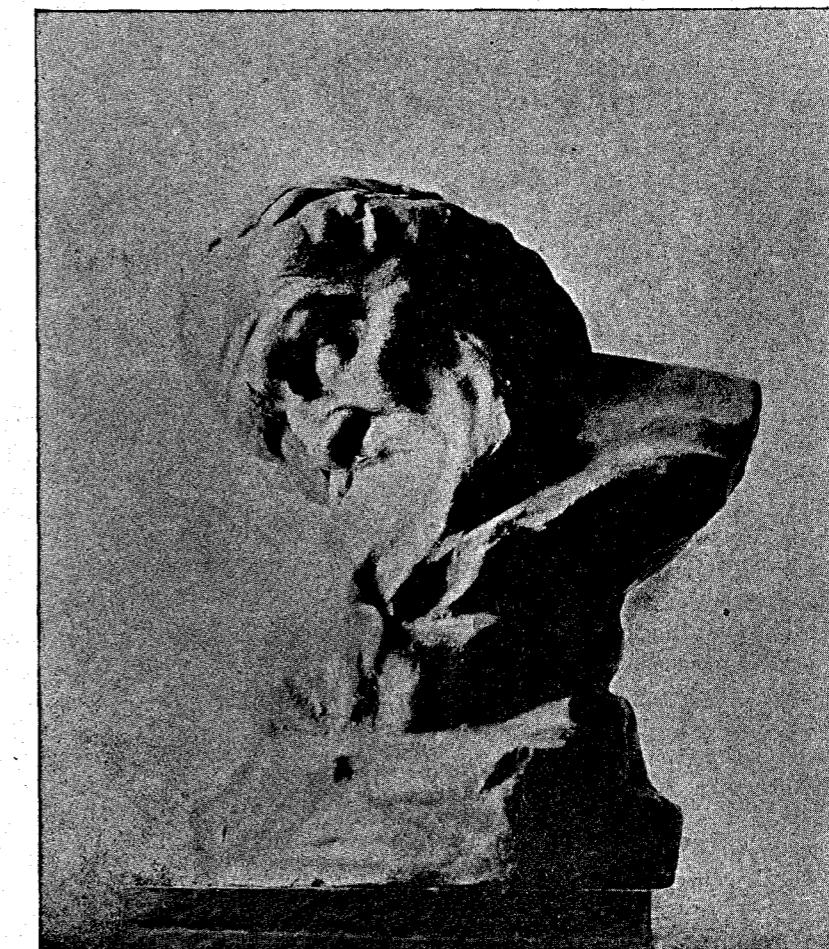
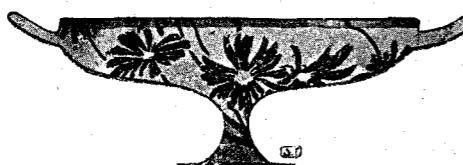
Φτάνει μὲ χαρὲς στὸ σπίτι τῆς ἀρχόντως
μὲ χαρὲς μαζί της ξεκινάει ἀπ τὸ σπίτι.

Μὰ ὅταν σίμωσαν στοῦ Ἀσάνη τὸ παλάτι
εἶδαν τὰ παιδιὰ τῇ μάννᾳ ἀπὸ πάνω
καὶ τῆς πρόσθινε «Ἐλα στὸ σπίτι πίσω
ἔλα τὸ βραδὺ νὰ φᾶς ψωμὶ μαζί μας!»
Θύμβερὰ γοιαὶ τὰ λόγια τους ἡ μάννα
κὲ ἔτοι γύρισε καὶ λέει τοῦ ἀρχοντά της:
«Ἀφες νὰ σταθοῦν ἡ συννοδειὰ καὶ τάπια
λίγο νὰ σταθοῦν στὴν πόρτα τῶν παιδιῶν
καὶ χαρίσματα νὰ κάμω στὰ μικρά μουν.»

Κ' ἔτοι σταματοῦν στὴν πόρτα τῶν παιδιῶν της,
καὶ χαρίσματα χαρίζει στὰ φτωχά της
χρυσοκέντητα στάγυρια της στιβάλια,
καὶ φορέματα μακριὰ χρυσᾶ στὶς κόρες
καὶ στὸ βρέφος της, τάβόηθο μὲς στὴν κούτια,
ἄλλο φόρεμα γιὰ ὅταν θὰ μεγαλώσῃ.
Τάβλεπε ὁ Ἀσάν παράμερα ὁ πατέρας,
πολὺ βιόρκωσε καὶ κράζει τῶν παιδιῶν του:
«Πίσω ἐλάτε ἐδῶ, γλυκὰ φτωχὰ παιδιά μουν,
κ' ἔγινε ἡ καρδιὰ τῆς μάννας σας ἀτσάλι,
κλείδωσε σφιχτὰ καὶ πιὰ δὲ νοιώθει σπλάχνος.»

Τάκουσεν αὐτὰ τοῦ Ἀσάν ἀγᾶ ἡ γυναικα,
πέφτει κατὰ γῆς χλωμὴ βροντᾶ στὸ χῶμα
κ' ἡ ψυχὴ πετᾶ μὲς ἀπ' τὰ μαῦρα στήμια
ὅταν τὰ παιδιά της εἶδε νὰ τὴ φεύγουν.

μεταφρ. Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΕΡΓΟΝ ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ *

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Z. A. Παπαντωνίου.

"Έχω την ίδεαν ότι και αυτό το έρώτημά σας ξέπρεπε νὰ λείπῃ. Δὲν είνει ραιρός νὰ καταστρωθοῦν τὰ διάφορα διότι ποὺ άναγκάζουν τὸν ένα και τὸν ἄλλον νὰ γράψῃ τὴν δημοτικήν, ή νὰ πλησιάζῃ πρὸς αὐτὴν μὲ τὰς αἰσθήσεις του γεμάτας δίψαν διὰ νέαν γλῶσσαν. Αλλως τε τὸ αἰσθητικὸν διότι, τὸ δόποιον ὑπόθετο ότι άναγκάζει δύοντας νὰ κάμνουν αὐτὸ ποὺ κάμνουν, δὲν λέγεται. Ο λόγος είνει αἰσθητικός. Αρχεῖ. Αντὸ είνει δύον, και αὐτὸ δὲν έχει ἀπολογίαν.

'Απέναντι τῆς ἀπολογίας ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰς γραμμάς ἐνὸς διηγήματος γραμμένου εἰς νέαν γλῶσσαν, δὲν άναγνωρίζω τίποτε ἄλλο. Κανένα ἄρθρον ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς μὲ πολλὰ και διάφορα διότι, κανένας γλωσσικὸς πόλεμος, καμμία ὑπενθύμισις τοῦ Βηλαρδοῦ, καμμία γραμματικὴ τῆς δημώδους, δὲν ὠφελεῖ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. "Ενα βιβλίον ὥστὲ τοῦ Φωτιάδου, μίαν διμήλιαν δσάν τοῦ γεωπόνου Σταματιάδου, τὰ θεωρῶ μεγάλην πολεμικὴν διότι ἔχουν ἀναβλύσει ἀπὸ τὴν αἰσθήσιν. Αλλὰ μίαν γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς τοῦ κυρίου Ροντάκη, δὲν δόποιος ἐπετσόκοψε μὲ ἕνα σουγιᾶν τοὺς δρόους τῆς γραμματικῆς τοῦ Δραΐκη και τὸν ἔκαμε δημοτικούς, ή τὸν μετέφρασεν (ἀποβολὴ - ἀπορρίξιμο) ὡ, κύριέ μου, αὐτὰ τὰ θεωρῶ ἀστειότατα! Δὲν είνει ἀγών αὐτὸς ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς. Είνε δημοτικὸς δασκαλισμός, δὲν δόποιος θὰ χαντακώσῃ μὲ τὰ δόγματα διημιούργησαν οἱ ἄλλοι μὲ τὴν ψυχήν των. Δάσκαλος δ κ. Πάλλης, δάσκαλος δ κ. Εφταλιώτης. Δάσκαλος κατήντησε και δ κ. Ψυχάρης μὲ τὸν διαγωνισμούς του, μὲ τὸν δόποιον κάμνει γλωσσολόγους τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ ἡμιποροῦσαν, ισως νὰ γράψουν ἕνα διήγημα εἰς τὴν δημοτικήν, προτιμώτερον ἀπὸ μίαν στοίβαν γραμματικῶν και λεξικῶν. Οι ἐπαναστατικοὶ και οι τυραννικοὶ τρόποι τῆς ἐπιβολῆς τῆς δημώδους, είνει ἔκεινοι ποὺ τὴν χαντακώ-

νουν. Η αἰσθήσις αὐτοῦ τοῦ ὀραίου δὲν μπαίνει στὸν ωραίον μὲ τὴν γροθιὰ ποὺ τοῦ καταφέρει δ κ. Πάλλης. Τοῦ δικαστοῦ κ. Στελλάκη τὸ διάβημα ἡτο ἀπὸ τὰ γενναῖα και τὰ δυνατά, ἀλλὰ ή δημοτικὴ βέβαια δὲν ἔκερδισε τίποτε. "Ισως έχασε.

'Εγώ ἔνα πόλεμον μόνον ἀναγνωρίζω πατὰ τῶν ἀπολιθωμένων κρανίων ποὺ ἐμποδίζουν τὸ ρεῦμα τῆς γλῶσσης. Τὸ νὰ γράφεται ή δημοτική. 'Αλλὰ νὰ γράφεται και νὰ ἔνει γλῶσσα. "Η νὰ ἔνει ἀρμονική, λιτή, ἀνδρική ή μπορῶ νὰ εἰπῶ, διότι ὑπάρχουν και συγγραφεῖς μας ποὺ μιλοῦν μὲ τὴν ἀδυνατικὸν γυναικείας φράσεως, συνθετικὴ δποι πρέπει, διότι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικῶτερα τῆς ἀναισθησίας μὲ τὴν δόποιαν γράφεται εἰνε και ή κατάχρησις αὐτῆς τῆς λεπτοτάτης τέχνης τῆς συνθέσεως, ή ἀν δὲν έχῃ αὐτὰ τὰ μεγάλα στοιχεῖα νὰ περιμένωμεν τοὺς συγγραφεῖς ποὺ θὰ τὰ παρουσιάσουν. 'Η πεζογραφία εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν έχει γίνει ογηρική. Διαβάζω διηγήματα συγγραφέων πρωταγωνιστῶν εἰς τὸ δημοτικὸν ζήτημα, τὰ δόποια ὠρισμένως μοῦ παρουσιάζουν στραγγαλισμένην αὐτὴν τὴν δρόσερὰν αἰσθήσιν τοῦ νεογλωσσικοῦ ὀραίου. Και τότε ἀναζητῶ τὸν Παπαδιαμάντην, ώς τὸν μόνον ποὺ δὲν τὸν ἐβασάνισεν ή γλῶσσα, τὸν μόνον ποὺ μιλεῖ ήσύχως και ζωγραφίζει ήσύχως, έχων νόμους ἀρμονίας μὲ τὸν δόποιον δ βυζαντινούς και δ δημοτικισμὸς τῆς φράσεώς του βγάζουν τὴν ίδιαν μουσικήν. Και ἀναζητῶ τὸν Καρκαβίτσαν τοῦ δόποιον ή γλῶσσα έχει εἶδος, διὰ νὰ τὰ εἰπῶ ἀρχαϊκά.

'Ο Χατζηδάκις ὅταν ἀνεγνώριζε τὸν ἐπιστημονικὸν σχηματισμὸν τῆς νέας γλῶσσης εἶπε κάτι τι ἀλλόντον. «Νὰ μη λησμονήσουν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς δημοτικῆς διτη ή δημοτικὴ θὰ ἐπικρατήσῃ μόνον μὲ συγγραφεῖς». Μικρὰ και ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐποχὴν μεταποίησις τῶν λόγων αὐτῶν, οἱ δόποιοι δὲν θὰ παύσουν νὰ ἔνει σοφοί, μᾶς δῆληγει εἰς τὸ συμπέρασμα: "Η νέα γλῶσσα δπως γράφεται αἰσθητικῶς, πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ και αἰσθητικῶς. Οι ἀπερισκεπτοὶ ἐπαναστάται τῆς δημοτικῆς; οἱ δάσκα-

λοι τῆς δημοτικῆς, οἱ γραμματικογράφοι τῆς δημοτικῆς, πρέπει νὰ τεθοῦν κατὰ μέρος. Χρειάζονται μόνον συγγραφεῖς, ἀλλὰ συγγραφεῖς ποὺ θὰ γράψουν γλῶσσαν ἀληθινήν, και δχι ογηρικήν, μεταφρασμένην, δασκαλικήν, η κομμένην ἀπὸ τὴν καθαρεύουσαν μὲ τὸν σουγιά.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

η ἔκεινην τὴν λέξιν, πρὸ πάντων δμως αὐτὸν η ἔκεινον τὸν τύπον είνε η ἀκοή.

6 και 7) Δὲν είμαι διόλου εὐχαριστημένη. Θὰ ήθελα νὰ εύρισκα τὰ προσόντα τοῦ α' και β' τρόπου εἰς ἓνα τρόπον δμοιόμορφον. "Ηθελα τὴν τάξιν και τὴν κυριολεξίαν τῆς καθαρεύουσης ἐνωμένας μὲ τὴν ἐκφραστικήτη τῆς δημοτικῆς. "Ηθελα νὰ ἔχῃ φόρμαν δ γραπτὸς λόγος, τὴν δποιαν στερεῖται δ γ τρόπος δ μᾶλλον ίκανοποιητικῶς συνενώνων τὰ προσόντα τῶν δύο ἀλλών.

8) Τὴν ίστορικὴν γραφήν βεβαίως, διότι η λέξις έχει και δπτικὴν μορφήν, τὴν δποιαν κανεὶς σοβαρὸς λόγος δὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ μεταβάλλωμεν. Καὶ πᾶσα μεταβολὴ πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ πολὺ σοβαροῦ λόγουν. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς εὐκολίας έχει ίσχυν μόνον διὰ τοὺς τεμπέληδες. Κάθε ὀραίον πρᾶγμα είνε ἀντάξιον τοῦ κόπου τὸν δποιον μᾶς δίδει διὰ τὸ μάθωμεν, και η γλῶσσα μας έχει δλον τὸ δικαίωμα νὰ ξαναγίνη ὀραία.

ΑΥΡΑ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

K. Ράδος.

Γράφω εἰς τὴν ἐλευθέραν μικτὴν μὲ πεποίθησιν διτη εἰς αὐτὴν γίνομαι καταληπτότερος εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου και σχεδὸν πλέον δὲν ἀρχαίζω και δὲν διασπῶ τὸ κείμενό μου διὰ μικαδονισμῶν. Μεθ' ὅλα ταῦτα, δταν γράφω ίστορίαν ναυτικὴν η ἄλλο τι ναυτικὸν ἀναλαμβάνω δλίγον πάλιν μορφήν σχολαστικὴν ἐνεκα τοῦ ναυτικοῦ δνοματολογίου τὸ δποιον μᾶς ὑποβάλλει, B. Δ. και τοῦ δποιον συγγραφεῖς είνε δ Φύλιππος Ιωάννου, δ Παλάσκας και δ Κουμαλᾶς, αἰγαλάτοι τοῦ κλασικισμοῦ. Είναι ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζωμαι τοὺς δρόους τοὺς δποιοὺς αὐτοὶ ἔταξαν.

'Εκτὸς τῆς αἰσθητικῆς ἀνάγκης η δποία μὲ ὀθεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς δμιλουμένης βασιζόμενην ἐλευθέραν μικτὴν, ἀκολουθῶ και τὴν θεωρίαν καθ' ήν αὐτη μόνη θὰ μᾶς δώσῃ μὲ τὸν καιρὸν μίαν γλῶσσαν φιλολογικὴν ἀπὸ τὰς καλλιτέρας.

Συγχαίρω διὰ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὀφελίμου αὐτῆς ἐρεύνης.

K. ΡΑΔΟΣ

* Ιδε σελ. 390.

ΑΡΜΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Μιὰ πηγή, πάνω στὸ βουνὸ Μαντζούρ,
Τρέχει κάτω ἀπ' τὴ φουντωμένη ἵτια.
Ἄπ' τὸ στόμα τὸ ἀσημένιο
Πέφτει τὸ νερὸ μέσ' τὴ μαλαματένια γούρα.

Διὸ ὅμορφες μελαχροινὲς
Ἡρθαν, τὶς στάμνες νὰ γεμίσουν.

— Διὸ παλληλάρια, γεροὶ σὰν ἀθληταί,
Πέρασαν ἐκεῖθε καβαλάρηδες.

— Μικροῦλα, στὰ νειάτα τοῦ ἀδερφοῦ σου !
Χῆσε μου μιὰ στάλα ἀπ' τὴ στάμνα σου.

— Τὸ νερό μου κρύο δὲν εἶναι, εἶναι ζεστό !
Πέθαναν πολλοὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη μου.

— Χῆσε μου μιὰ στάλα, νὰ πῶ κι ἀς πεθάνω κ' ἔγω,
Κι' ἀς πῶ πᾶς ποτὲ δὲ μὲν ἐγέννησε ἡ μάνα μου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ

Σφίγγεται τοῦ ξενητεμένου ἡ καρδιά.
Ἡ ζωή τον λυώνει.

Στὸν πόνο τῆς καρδιᾶς του
Ραγίζουν καὶ οἱ πέτρες.

Σὰν θέλῃς νὰ καταρασθῆς κανένα,
Πές του « Νὰ ξενητευθῆ !

Τὸ βουνὸ προσκέφαλό του νᾶχη
Στὴν ἄμμο νὰ κοιμᾶται

Μὲ τὴν ἀνάμνησι τῆς πατρίδας του
Ἡ ζωή του δὲν νὰ πικραίνεται ».

Ἡ καρδιά μου εἶναι σὰν ραγισμένη στάμνα.
Τοῦ κάνουν χόνω νερό, δὲν γεμίζει.
Κάθε πουλὶ βρῆκε τὸ ταῖρο του,
Ἐγὼ εἶμαι ὀλομόναχος.
Κάθε πέτρα σταμάτησε στὴ θέσι της,
Ἐγὼ πάντα γνρίζω.

μετάφρασις Κ. Μ.

ΕΣΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ

ΙΝΔΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Κἀποτε, ἐνῷ αἰθρία ἥτο ἡ νὺξ ὑπὸ τὴν πανσέληνον, ὁ σοφὸς καὶ μέγας Κρισνὰ περιέπεσεν εἰς βαθείας σκέψεις καὶ εἶπε :

— Ἐνόμιζα δτι ὁ ἀνθρωπὸς ἥτο τὸ ὕραιό τερον τῶν ἐπὶ γῆς ὅντων, — ἀλλὰ ἐπλανώμην. Ἰδοὺ ἀνθίσας λωτοῦ ταλαντεύμενον ὑπὸ τὴν αὐραίστερος ὅλων τῶν ὅντων ! Τὰ πέταλά του ἥνοιξαν ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος τῆς σελήνης — καὶ δὲν ἥμπορῶ ν' ἀποσπάσω ἀπ' αὐτοῦ τὸν δρθαλμούς μου.

— "Οχι, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ παρόμοιον μεταξὺ τῶν θνητῶν, ἐπανέλαβε μετὰ στεναγμοῦ. Μετ' ὀλίγον ἐσκέφθη.

— Διατί ἄραγε δὲν θὰ ἥδυνάμην, ἐγὼ δὲν νὰ φέρω εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς δυνάμεως τῆς θελήσεώς μου ὃν τὸ δόπιον νὰ εἴνε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὅτι εἴνε ὁ λωτὸς μεταξὺ τῶν ἀνθεών ; "Ας γίνη οὐτώς πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς. Λωτέ, λάβε τὴν μορφὴν παρθένου καὶ ἐλθὲ ἐνώπιόν μου.

Τὸ ὑδωρ ἐρρυτιδώθη ἐλαφρῶς ὡς νὰ προσέψυψεν αὐτὸς πτερύξ χλιδόνος· ἡ νὺξ ἔγεινεν ἔτι αἰθριωτέρα, ἡ σελήνη ἔλαμψεν ἵσχυρότερον εἰς τὸν οὐρανόν, τὰ πτηνὰ ζωηρότερον ἐκελάδησαν· ἀλλ' ἔξαφνα τὸ πᾶν ἐσίγησε, διότι τὸ θαῦμα ἐπετελέσθη.

Ο λωτὸς προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν καὶ ἵστατο ἐνώπιον τοῦ Κρισνά.

Καὶ αὐτὸς δὲν θεός ἔμεινεν ἐκθαμβίος ἀπὸ τὸ κάλλος του.

— "Ησο τὸ ἀνθίσας τῆς λίμνης, εἶπε ἔσο ἀπὸ τοῦδε τὸ ἀνθίσας τῶν λογισμῶν μου. Όμιλει.

Ἡ νεᾶνις ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ ὅσῳ σιγὰ ψιθυρίζουν τὰ λευκὰ πέταλα τοῦ λωτοῦ ὅταν τὰ φιλῆ ὁ ζέφυρος τοῦ θέρους.

— Κύριε, μὲν μετεμόρφωσες εἰς ὃν ἔμψυχον ποῦ διατάσσεις νὰ ζῶ τοῦ λοιποῦ ; 'Ἐνθυμήσου, Κύριε, δτι ὅταν ἥμουν ἀνθίσας ἔφρισσον καὶ συνέστελλον τὰ φύλλα μου εἰς ἐκάστην πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐφοβούμην, Κύριε, τὰς θυέλλας καὶ καταγίδας, τοὺς κεραυνούς καὶ τὰς ἀστραπάς· — ἐφοβούμην καὶ αὐτὰς τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἥλιου. Μὲ διέταξες νὰ γίνω ἡ προσωποποίησις τοῦ λωτοῦ, καὶ διετήρησα

τὴν προτέραν μου φύσιν· τόρα φοβούμαι, Κύριε, τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς... Ποῦ θὰ μὲ διατάξῃς νὰ ζήσω ;

Ο Κρισνὰ ὑψώσε πρὸς τὸν ἀστέρας τὸν δρθαλμούς του, δρθαλμοὺς σοφοῦ, ἐσκέφθη ἐπ' δόλιγον καὶ ἥρωτησε.

— Θέλεις νὰ ζήσῃς ἐπάνω εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὅρεων ;

— "Υπάρχουν χιόνες ἐκεῖ ἐπάνω, Κύριε· δὲν ἥρε εἴνε ψυχρός· φοβούμαι.

— "Ε, τότε θὰ σου ἀνεγέρω κρυστάλλινον παλάτι εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

— Εἰς τὸν βυθὸν τῶν ὑδάτων ζῶσι ἔρπετα καὶ τέρατα· φοβούμαι, Κύριε.

— Θέλεις τὰς χέρσους τὰς ἀτελευτήτους ;

— "Ω ! Κύριε, αἱ θύελλαι καὶ αἱ καταιγίδες καταστρέφουσι τὰς χέρσους γιαίς ως ἀγέλαιοι ἀγρίων θηρίων.

— Τί νὰ σὲ κάμω, ἀνθίσος ἔνσαρκον ; "Α ! εἰς τὰ ἐν Ἑλλόρᾳ σπήλαια ζῶσιν ἄγιοι ἔρημοιται... Θέλεις νὰ ζήσῃς μακράν τοῦ κόσμου ἐντὸς σπηλαίου ;

— Εἶνε σκοτεινὰ τὰ σπήλαια, Κύριε· φοβούμαι !

Ο Κρισνὰ ἐκάμησεν ἐπὶ πέτρας καὶ ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός. Ἡ νεᾶνις παρθένος ἵστατο δρθία πρὸ αὐτοῦ τρέμουσα, περίφοβος.

Ἐν τούτοις ἡ ἡώς ἤρχισε νὰ φωτίζῃ τὸν οὐρανὸν πρὸς ἀνατολάς νὰ ἐπιχυσόνη τὰ ὑδάτα τῆς λίμνης, τοὺς φοίνικας καὶ τοὺς καλάμους. Τὰ λαλήματα τῶν φοδίνων ἐρωδιῶν, τῶν γερανῶν, τῶν λευκῶν κύκνων ἐπάνω τῶν ὑδάτων, τῶν ταῦν καὶ μικρῶν πτηνῶν εἰς τὰ δάση ἀντήχησαν αἵφνης ἐν χορῷ. Ταῦτοχρόνως ἀντήχησαν αἱ χορδαὶ αἱ τεταμέναι ἐπὶ θλιβερᾶς κόγχης συνοδεύομεναι ὑπὸ ἀνθρώπων ὁσματος.

Ο Κρισνὰ ἐξηγέρθη ἀπὸ τῶν σκέψεών του καὶ εἶπεν.

— "Ο ποιητὴς Βαλμικὶ χαιρετᾷ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου.

Ἐν τῷ ἄμμῳ μετετοπίσθη τὸ ἐπ πορφυρῶν ἀνθέων παραπέτασμα τὸ δόπιον ἐκάλυπτε τοὺς λεπτοὺς κλώνους καὶ δὲν ποιητὴς Βαλμικὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ὅχθη τῆς λίμνης.

Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ εἰς γυναικα μεταμορφωμένου λωτού ἔπανσε παῖς· Ἡ θλιβερὰ κόγχη ἐκύλησε ἀπάλα ἀπὸ τῆς χειρός του καταγῆς, οἱ βραχίονές του κατέπεσαν παρὰ τὰ ίσχία, καὶ ἔμεινεν ἄναυδος, ὡς νὰ εἴχε μεταμορφωθῆ ἀπὸ τὸν μέγαν Κρισνὰ εἰς δένδρον.

Ο θεὸς ἔχαρη διὰ τὴν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἔργον του ἔκστασιν ταύτην καὶ εἶπε.

Σύνελθε, Βαλμικί, καὶ διμίλει!

Καὶ ὁ Βαλμικὶ ὀμώνυμησε.

. . . Τὴν ἀγαπᾶ;

Δὲν ἐνθυμεῖτο ἡ μόνον αὐτὴν τὴν λέξιν αὐτὴν μόνον ἡδυνήθη νὰ προφέρῃ.

Ἡ ὅψις τοῦ Κρισνᾶ ἥκτινοβόλησεν αἴφνης.

— Κόρη ἀξιολάτρευτος, εῦρον τόπον ἀντάξιόν σου, ζῆσε ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὁ θεὸς κατέστησε τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ διαφανῆ ὡς κρύσταλλον.

Γαληνιος ὡς ἡμέρα θέρους, ἡρεμος ὡς τὰ ὑδατα τοῦ Γάγγου, ἡ νεαρὰ κόρη ἀνήρχετο εἰς τὸν ναὸν δ ὄποιος τῇ ὠρίσθη.

Αλλὰ ὅταν ἔρριψεν ἐντὸς αὐτοῦ βλέμμα ἐταστικόν, αἴφνης ὠχρίασε καὶ ὁ φόβος περιέβαλεν αὐτὴν ὡς ἡ παγερὰ σιωπὴ τοῦ χειμῶνος.

Ο Κρισνὰ ἀπορῶν ἡρώτησε:

— Ἀγόδος ἐνσαρκον, φοβεῖσαι ἐπίσης τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ;

— Κύριε, ἀπήντησεν ἡ νεαρὰ κόρη, ποῦ μὲ ἀναγκάζεις νὰ ζήσω; Ἰδοὺ δὲ τι διαβλέπω ἐντὸς αὐτῆς καὶ μόνης τῆς καρδίας, καὶ τὰς χιονώδεις ἀκρωτείας καὶ τῶν ὑδάτων τοὺς βυθοὺς τοὺς πλήρεις τεράτων καὶ τὰς χέρους μὲ τὰς θυέλλας καὶ τοὺς τυφῶνας, καὶ τὰ ἐν Ἐλλόρᾳ σπῆλαια τὰ κατασκότεινα δι' αὐτὸν φοβοῦμαι, ὁ Κύριε!

— Άλλ' ὁ σοφὸς καὶ ὀγαδὸς Κρισνὰ ἀπήντησε.

— Ήσύχει, ἄνθος προσωποποιημένον. Ἀν ὑπάρχουν ἀκρώρειαι χιονώδεις ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Βαλμικί, ἔσω ἡ ψαλπερὰ πνοὴ τοῦ ἔαρος ἡ ὄποια θὰ τὰς διαλύσῃ. Ἀν ὑπάρχουν ἀβύσσοι, ἔσο διαργαρίτης τῶν βυθῶν τούτων. Ἀν ὑπάρχῃ ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τῆς χέρους γῆς, πιπερίες ἐν αὐτῇ ἀνθη ἐνδαιμονίας. Ἀν ὑπάρχουν ἔλλορια σπῆλαια, ἔσο ἡ ἀκτὶς τοῦ ἥλιου ἡ διασκεδάζουσα τὸ ἐν αὐτοῖς σκότος.

— Ο Βαλμικὶ ὁ ὄποιος ἀνέκτησε τὴν λαλιάν, προσέθηκε.

— Καὶ ἔσο εὐλογημένη!

μετάφρ. Χ. Δ.

HENRI SIENKIEWICZ

Ἐλληνικὰ ταξίδια - Η παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον Χαλκίδος πρὸ τῆς κατέδαφίσεως - Φωτογραφία Σ. Κοκλη

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Α πὸ τὰ τόσα βρόχια, τὰ ὅποια τῆς εἶχαν ρίψεις εἰς τὸν δρόμον τῆς, ἀπὸ τὰς τόσας ἑλεπόλεις, τὰς ὅποιας τῆς εἶχον στήσει περὶ τὸν τοίχους τῆς ὅλοι οἱ εἰρημένοι ἐπιχειρηματίαι, δὲν ἡδυνήθη νὰ γλυτώσῃ ἡ Μαρούσα καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν αὐτῇ, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου, εὑρέθη ἔγκυος. Καὶ τὸ ἐνόησεν δὲτε ἡτο ἡδηδύο μηνῶν. Ἄλλα πρὸν τὸ ἀνακαλώψῃ αὐτῇ, ὅλη ἡ γειτονιά, ὡς εἰκός, τὸ εἴξεντρον τοῦς καὶ προτοῦ νὰ συμβῇ τὸ πρᾶγμα. Μόνον δὲν ὁ Ἀναγνώστης εὐρίσκετο ἐν ἀγνοίᾳ. «Ο κόσμος», δπως εἶπε τότε ἡ πονηρὴ Κοκκίτσα, μία γειτόνισσα «τῶχε τούμπανο, καὶ αὐτὸς κρυψὸν καμάρι».

«Υπῆρξαν καὶ αἱ κακὰ γλῶσσαι, αἴτινες εἰπὼν ἀνευ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος, ὡς εἰκός, δὲτι δὲν ὁ Ἀναγνώστης ἐφήρημος τὴν παλαιὰν μέθοδον τοῦ Δαφίδη, καὶ δὲτι διὰ γεαρᾶς πνοῆς καὶ θερμοῦ αἵματος ἐζήτει νὰ «ξανανειώσῃ». Αλλ' ἡ εἰρημένη Κοκκίτσα καὶ δύο ἡ τρεῖς ἀλλαὶ γειτόνισσαι, αἴτινες τὰ ἔλεγον σιγανά, καὶ ἐγέλων συριτικὰ μεταξύ των, ἴσχυρίζοντο δὲτι, δῆθεν «ἄπ' τὸ παιδὶ ἔχουν πολλοὶ μερδικό». δὲτι τὸ κεφάλι πρέπει νὰ είνε τοῦ γαμματικοῦ τοῦ φουστανελλᾶ μὲ τὸ τεράστιον φέσι καὶ τὴν μακροτάτην φούντα, ἡ μέση, θὰ είνε βέβαια τοῦ νωματάρχη, τοῦ σεβταλῆ, τὸ ἔνα τὸ ποδάρι (στὸ λάκκο!). τοῦ γέρο-κολασμένου, τοῦ βρακᾶ, τὸ ἔνα χέρι (μακρὺ χέρι!) τοῦ τελωνοφύλακα, καὶ τὸ ἄλλο χέρι (παστρικὸ χέρι!) τοῦ ψιλικατζῆ, μὲ τῆς ἡληνικούρες.

Πρώτη ἡ ηρθεῖσα Κοκκίτσα εἶχε προσκληθῆ μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν Μαρούσαν (σημειωτέον δὲτι αὐτῇ, δσον καὶ ἀν ἐφαίνετο ἀπονήρευτη, εἶχεν ἐννοήσει δὲτι ἡ Κοκκίτσα τὴν ὑπωπτεύετο πρὸ πολλοῦ, διεν ἐπροσποιήθη καὶ αὐτὴ εὐθηγήν, ἀναγκαστικὴν ἐμπιστούνην διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ, ἐλπίζουσα δὲτι θὰ τὴν ἔπειθε, καὶ διὰ δώρων, νὰ σιωπήσῃ) εἶχε προσκληθῆ, λέγω, νὰ λαβῇ γνῶσιν τοῦ μυστηρίου. Ἡ Μαρούσα, «ἀδερφὴ νὰ τὴν κάμῃ, ἀπ' τὸ Θεό καὶ στὰ χέρια τῆς», ἔπεσε στὸν τράχηλόν της καὶ τὴν ἱκέτευε νὰ κάμῃ ἔλεος ὃν εἰξεύρη τίποτε φευτογιατρικά, διὰ νὰ ἔξαφανισθῇ, εἰ δυνατόν, δ καρπὸς τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὁ Θεός πλέον

ἀς ἐγίνετο ἵλεως! Διότι ἄλλως αὐτὴ βέβαια — τὶ τὴν ἥθελε τέτοια ζωὴν; — θὰ ἔπεφτε βέβαια, στὸν γιαλὸ νὰ πνιγῇ, καθὼς ἡτον μάλιστα καὶ σιμά, ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ σπίτι, ἡ θάλασσα. Ἡ Κοκκίτσα τὴν καθησύχασε μὲ λόγια παρηγορίας, καὶ ἀρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ ἐπ' αὐτῆς διαφόρους ἀλοιφάς καὶ ἔμπλαστρα, τὰ δοπιὰ οὐδόλως ἐτελεσφόρουν.

Δευτέρα προσεκλήθη ἡ Σταμάτω, πτωχὴ χήρα, καὶ ἡ Κονδύλω ἡ ἀδελφὴ της, ἀλβανόγλωσσοι αἱ δύο, καταγόμεναι ἀπὸ μίαν τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ. Αὗται ἔξησκουν ἐντοιθάς ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀτυχοῦς γυναικός. Καὶ τὰς τρεῖς μὲ δὲτι ἐκλεπτεν ἀπὸ τὰς οἰκονομίας τοῦ κύρῳ Ἀναγνώστη, τὰς ἀντήμειβε. Καὶ ἐκεῖναι ἔμάρχοντον τὰς ἀλοιφάς, καὶ παρέτεινον τὰς ἐντοιθάς, ἀλυσιτελῶς πάντοτε.

Τὴν ἐσπέραν, ἀνεοχόμεναι αἱ τρεῖς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς κυρὰ-Θωμαῆς, δίλγα σπίτια παραμέσα, δπου ἥρχοντο καὶ γορῆ Χιόνω, καὶ ἡ θειὰ Κυράννω, δλαι μετανάστιδες ἐκ Μακεδονίας τοῦ 1821, τὰ ἔλεγαν μεταξύ των. Αἱ τρεῖς πρῶται ἔδιδον καὶ ἔσπέραν τακτικὴν ἀναφοράν εἰς τὴν κυρὰ-Θωμαήν καὶ εἰς τὰς δύο ἀλλαὶ γραίας καὶ δλαι μαζὶ ἔχασκογελούσσαν.

Μάλιστα τὰ ὅψιμα ἐλληνικὰ τῆς Σταμάτως, καθὼς περιέγραψε τὴν κατάστασιν τῆς ἡγκύου («αὐτὴ δλη κοντὸ είνε καὶ τὰ πόδια της κοντὴ τὸ ἔχει! .. θὰ μὴν τὸ ρίγη, τάχατες!. . .») ἐπέτεινον τοὺς γέλωτάς των. Καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Σταμάτως, ἡ γραία Κυράννω ἐπρόσθετε τὰ σχόλια της, μὲ τὴν Μακεδονικὴν της διάλεκτον.

Αὐτηνιές, σὴ λιέου, είνη παληοφουράδες! .. Αχηλῶνης, μαρή.. Ποῦ στὰ χουργιά, τὰ δ' κάμας! νὰ τὸ φτιάξῃ καμμιά αὐτ' νό, θὲ τ' βγάλνη, σὴ λιέου, στὸν γουμαρουπάζαρου!

Τελευταία ἀπ' δλαι ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὡς σοφωτέρα δλων τῶν ἄλλων. Ἡ Μαρούσα εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀπελπίζεται ἀπὸ τὰς τρεῖς πρώτας «ψευτομαμές», καὶ κατέφυγεν εἰς τὰντην ὡς εἰς τελευταίαν ἐλπίδα. Τῷ δόντι ἡ γραία Χαδούλα μὲ τὰ φάρμακά της, μὲ τὰ μαντζούνια της καὶ μὲ τὰ ζεστὰ ἡ κρύα ὃσα ἔδιδε νὰ πήγε εἰς τὴν πά-

σχουσαν, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν ἐντριβῶν τὰς δόποιας ἔξετέλει μ' ἐπιδεξιότητα πολὺ ὑπερτέρων ἀπὸ τὰς ἄλλας, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἕκτρωσιν. Ὁ κὐρος Ἀναγνώστης οὐδέποτε ἔμαθε τίποτε.

Αὐτὴν ἡ τοῦ παλαιὰ ἔκδούλευσις, καὶ αὐτὴν ἡ εὐγνωμοσύνη τὴν δόποιαν εἶχον ὑπαινιχθῆ σήμερον αἱ δύο. Αὐτὰ ἡσαν τῆς Φραγκογιαννοῦς «τὰ παλῆδα τὰ πάνια τῆς», κι' αὐτὰ ἡσαν τῆς Μαρούσης «τὰ βάσανά της».

Ἡ ἀνάμνησις κατεῖχε τὸν νοῦν τῆς Φραγκογιαννοῦς ὅλην τὴν ὥραν, ἐνῷ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σοφᾶ, εἰς τὸ σκότος· διότι λύχνον δὲν τῆς εἶχε φέρει ἡ φιλοξενοῦσα, μόνον ἔνα κηράκι κι' ὀλίγα σπίρτα τῆς εἶχεν ἀφήσει. «Ολην αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἴστορίαν ἀνελογίζετο, καὶ δὲν ποτὲ δὲν τῆς ἥρχετο. Ἐρευνῶσα τὴν συνείδησίν της, ἐν πρᾶγμα εὑρίσκεν διτι εἶχε κάμη καὶ τότε καὶ τώρα τὸ εἶχε κάμη διὰ καλόν. Ἐκουλουριάζετο ὑποκάτω εἰς τὸ μάλλινον σκέπασμα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ κειμένη, κ' ἐκυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στέρνον, κ' ἐπροσπάθει νὰ ζαλισθῇ, νὰ ναρκωθῇ, νὰ τῆς ἔλθῃ λήθαργος. Τότε, μετὰ χρόνους, ἐνθυμήθη καὶ τὴν σύντομον προσευχήν, τὴν δόποιαν τῆς εἶχεν ἐπιβάλῃ ἄλλοτε νὰ λέγῃ συγχά ἔνας γέρων πνευματικός τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με».

Ἡ συχνὴ ἐπάναληψις τῆς εὐχῆς ἐνήργησε, καὶ ἡ Χαδούλα ἐναρκώθη ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ καὶ ἀπεκοιμήθη. Πλήν πάραντα εἰς τὸν ὑπὸν τῆς, ἥ εἰς τὰ ξύπνα της, (δὲν εἶξεν ως καλά), τῆς ἐφάνη ὅτι μέσα, εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της, ἥκουε φωνὴν βρέφους, κλαῦμα, μινυοισμὸν θρηνώδη· τοῦτο ὠμοιάζει μὲ τὴν φωνὴν τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς της, τῆς πρὸ δὲν ὀλίγων μηνῶν, διὰ χειρὸς αὐτῆς... τελειωθείσης.

Ἡ γραῖα ἐξύπνησεν ἐντρομος, ἀνετινάχθη δλη. Ἀνεσκάθη καὶ ἥσθαντο μέγαν σπαραγμόν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καλλιτέραν σωματικὴν ἀνεσιν. Ὁ σύντομος ἐκεῖνος ὑπὸν εἶχεν ἔξαλείψει παρ' αὐτῇ τὸ νευροπαθὲς καὶ τὸ ἀνήσυχον. Ἐψήλαφησεν, εὗρε τὰ σπίρτα, ἥ ναψε τὸ κηρίον, ἐπῆρε τὸ φαβδί της, τὸ καλάδι της, ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ καὶ τὰς ἐμβάδας της, καὶ ἀνυπόδοτη, μὲ τῆς κάλτσες, ἐπίνησε νὰ φύγῃ.

IB'.

Ἡ Μαρούσα τῆς εἶχε δώσει τὸ κλειδὶ τοῦ μικροῦ κατωγείου, τῆς είπε νὰ ἔξελθῃ διὰ τῆς

ἱδιαιτέρας θύρας τούτου πρὸς τὴν ὁδόν, νὰ κλειδώσῃ ἔξωθεν, καὶ νὰ πάρῃ τὸ κλειδὶ μαζί της, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ πάλιν τὴν ἄλλην θύτα, ἀνὲ ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ. Ὅσον δι' αὐτῆν, ἀνὲ ἐλάμβανεν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ κατωγάκι, ὃ κατήρχετο διὰ τῆς δόδοῦ, δι' ἣς εἶχεν ὅδηγήσει ἐκεῖ τὴν ἔνην της, τῆς ἐσωτερικῆς σκάλας καὶ τῆς θύρας τοῦ μεσοτοίχου. Τῷ δόντι, ἡ Φραγκογιαννοῦς ἥσθαντο πλέον μεγάλην σφλομονήν, καὶ τὸ στενὸν κατωγάκι μὲ τὸν ὑγρὸν ἀέρα τοῦ τὴν ἐστενοχώρει. Καιρὸς ἡτο ν' ἀναπνεύσῃ πλέον τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, πρὸν οἱ διώκται χωροφύλακες τὴν κλείσωσιν, ἵσως διὰ βίου, εἰς τὰ ὑγρὰ καὶ ἀνήλια ὑπόγεια τῆς ἀνθρωπίνης θέμιδος.

Ἐξῆλθε, καὶ, κάτω εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς της, ἐμινύριζεν ἀκόμα ἡ θρηνώδης φωνὴ τοῦ βρέφους, τοῦ μικροῦ κορασίου τοῦ ἀδικοθανατίσαντος. Ἐστάθη εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας, ἐκύτταξε μετὰ προφυλάξεως ἔξω, δεξιά, ἀριστερά, ἀνω τοῦ δρόμου δὲν εἶδε ψυχὴν οὔτε σκιάν. Ἐβαλε πτερὰ εἰς τοὺς πόδας της.

Δὲν ἡτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἥκουε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν της, ὅπου ὑπῆρχε σκοτεινή, σπηλαιώδης ἥχω, τὸ πένθιμον ἐκεῖνο κλαῦμα τοῦ βρέφους. Κ' ἐνδόμιζεν διτι ἐφευγε τὸν κίνδυνον καὶ τὴν συμφοράν, καὶ τὴν συμφορὰν καὶ τὴν πληγὴν τὴν ἐφερε μαζύ της. Κ' ἐφαντάζετο διτι ἐφευγε τὸ ὑπόγειον καὶ τὴν εἰρκτήν, καὶ ἡ εἰρκτή καὶ ἡ Κόλασις ἡτο μέσα της.

Ωρα ἡτο ὁδό μετὰ τὰ μεσάνυκτα, νὺξ ἀσέληνος. ἀστροφεγγής. Ἀρχάς Μαίου, δευτέρων ἐβδομάδα μετὰ ὄψιμον Πάσχα. Ἡ ἔξοχὴ εὐθωδίαζεν, ἥ αὔρα ἐμυροβόλει. Ὁλίγα ἀγρυπνα πουλάκια ἐμελπον τὸ δρόμιον ἐπάνω εἰς τὰ κλαδιά. Ἡ Φραγκογιαννοῦς ἐπῆρε τὸν δρομίσκον, τὸν λίαν γνωστὸν εἰς αὐτήν, στενὸν καὶ ἔρποντα, ὅπισθεν τῶν κήπων καὶ κάτωθεν τῶν βράχων. Ὁ δρομίσκος μόλις ἡτο δρατὸς εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, καλυπτόμενος ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς προεξέχοντας ὁρμούς τῶν θάμνων καὶ τῶν βάτων, οἵτινες προέκυπτον ἀπὸ τοὺς φράκτας τῶν κήπων. Ἡ εὐκίνητος γραῖα ἐπάτει ἐπὶ χόρτων καὶ χαμαὶμήλων, κ' ἐπὶ χλωρῶν ἀκανθῶν, ἀνήρχετο δὲ μὲ βῆμα κόρη, νεαρᾶς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, τὸν ἀνηφορικὸν δρομίσκον.

Εἶχε τελειώσει ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν κήπων καὶ τῶν περιβολίων πρὸς τὰ δεξιά της, ἐνῷ ἀριστερά της παρετείνετο ἀκόμη ὁ μικρὸς βραχώδης λόφος, τὰ Κοτρώνια, μὲ τὰς τρεῖς γραφικὰς κυρουφάς τῶν τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἀλ-

ΠΡΟΣΩΨΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΑ ΠΕΡΒΟΛΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

λης, τὰς ἐπιστεφομένας ἀπὸ ἀνεμομύλους καὶ μικρὰ λευκὰ καλύβια καὶ σπιτάκια, ἔρποντα γύρω των. Τώρα πλέον ἔφθασεν εἰς μέρος δύπου ἀρχιζαν ἀμπέλια, ἀγροὶ μὲ διπλωδοφόρα δένδρα, δύον ἡτον ἀκόμη πλαγινός δ ἀνήφορος, καὶ ἐλαιῶνες, ἢ ἀγροὶ μὲ ὑψηλοὺς στάχυς, σειομένους ἀπὸ τὴν νυκτὸν αὐρῶν, ἐκεῖθεν δύον δ ἀνήφορος καθίστατο ἀποτομώτερος καὶ ἄνω. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ ἐλαφρὸν ἀσθμα, ἔτρεχεν, ἔτρεχε, μαστιζομένη τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸ ἀπόγειον τὸ πρωΐνον, τὸ ἀντίπονον, τοῦ Βορρᾶ τὸ καϊδευμένον ἐωθινὸν τέκνον.

Ἐσπευδε νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον, πρὸν ἀνατέλλη ἡ ἡμέρα, εἰς τὰ μέρη τὰ δυοῖα αὐτὴ ἐγνώριζε. Ὑπῆρχον, κατὰ τοὺς βορείους αἰγαλοὺς τῆς νήσου, πολλοὶ κλεφτότοποι, μέρη ἀπάτητα, σπήλαια καὶ βράχοι δύον ἐφύτωντε τὸ ἀγροβότανον καὶ ἡ κάππαρις, καὶ τὰ κοίταμα καὶ ἡ ἀρμυρήθρα, καὶ δύον τοὺς ὑπάρχοντας ὀλίγους δρόμους κατέστρεφον καθημερινῶς τὰ κοπάδια τῶν ἔριφων καὶ τῶν αἰγῶν. Ἐκεὶ θὰ ἡτο τὸ ἀσυλόν της, ἐκεὶ δύον ἥσαν αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας της. Εἰς ἐκεῖνους τοὺς βορείους αἰγαλούς, σιμὰ εἰς τὸ ἄγριον καὶ γαλανὸν πέλαγος, εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρον, τὸ κτισμένον ἐπὶ γιγαντιαίου θαλασσοπλήκτου βράχου, ἐκεὶ εἶχε γεννῆθη ἡ Χαδούλα, κ' ἐκεὶ εἶχεν ἀνατραφῆ ὡς δέκα ἑτῶν κόρη.

Εἶτα, δταν εἰρήγευσαν τὰ πράγματα, καὶ ἡ νέα πολίχνη ἐκτίσθη εἰς τὸν λιμένα τὸν μεσημβρινόν, ἡ μάνα της, ἡ μάγισσα, ἡ πολυκυνηγμένη ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς λιάπηδες, συχνὰ τὴν εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τῆς εἶχε δεῖξει δλους τοὺς κλεφτότοπους, τοὺς ἀβάτους βράχους καὶ τὰ ἄντρα, καὶ τῆς εἶχε διηγηθῆ δι' ἓνα ἔκαστον τῶν τόπων ἐκείνων ἀνὰ μίαν ἴστοριαν, φανταστικὴν ἡ ἀληθῆ. Εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, δταν τὴν ὑπάνδρευσαν, καὶ τὴν «ἐκουκούλωσαν», καὶ τὴν «ἐνεκροβλόγησαν» κατὰ τὴν συνήθη φρασεολογίαν τῆς μητρός της, τῆς εἶχαν δώσει ἀκόμη καὶ τὴν προϊκά της. Τὸ σπίτι, στὸ Κάστρο τὸ ἔρημο, καὶ τὸ χωράφι στὸ Μποστάνι, στὸν ἀπάτητον κρημνόν. Ὅστερον, δταν αὐτὴ ἐνοικοκυρεύθη, κ' ἔμαθε πολλά, κ' ἐπρόκοψεν εἰς γυναικείαν σοφίαν, κ' ἐσυνείθισε νὰ θηρεύῃ τὰ βότανα καὶ τὰ τρίφυλλα καὶ τὰς δρακοντιὰς εἰς τοὺς λόγγους καὶ τὰ βουνά, πολὺ συχνὰ εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰ μέρη ἐκεῖνα, χάριν τῶν ἐρευνῶν της.

Ἐκεὶ λοιπὸν ἐπήγαινε καὶ τώρα, ἀν ἔδιδεν

ὅ Θεὸς νὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς, ἀλλ' εἰς ποίαν δεινοτάτην περίστασιν. Καὶ ποία ἄρα θὰ ἡτον ἡ τύχη της ἀπὸ τοῦδε; Μόνος δ ὁ Θεὸς τὸ εἴξευρο.

Πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ μέρος, δύον δ δρόμος ἀποτόμως ἀνήφοροις, καθὼς διήρεχετο ἔξω ἀπὸ ἔνα περιβόλι, φραγμένον μὲ πυκνοὺς βάτους καὶ θάμνους ὑψηλοὺς καὶ ἐν μέρει μὲ τοιχογύρισμα, ἐντὸς τοῦ ὅποιον ὑπῆρχον. πολλῶν εἰδῶν διπλωδοφόρα δένδρα, ἡ Φραγκογιαννοῦ κατὰ τύχην ἐσκόνταψεν εἰς τὸν δρόμον, ἐκαμε δὲ μικρὸν θροῦν, πεσοῦσα ἐλαφρῶς ἐπάνω εἰς ἔνα θάμνον. Ἀφῆκε μικρὰν φωνὴν δμοίων μὲ στεναγμόν.

Τὴν ἵδιαν στιγμὴν ἤκουσε πολὺ πλησίον της, ἀλλ' ἔσωθεν τοῦ φράκτου, δυνατὸν γαύγυσμα σκύλου. Ἀνωδόθω, καὶ μὲ ταχύτερον βῆμα ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της.

«Ποιὸς νὰ εἶνε;» εἶπε μέσα της.

Ηκούσθη τότε μία φωνὴ βραχήν καὶ νυσταλέα, ἀλλ' ἀπότομος.

— «Ε! βάρδ' ἀπ' τὰ περιβόλια! Ἀνοιχτά!.. Ἀνοιχτά!

Ἀνεγγώρισε τὴν φωνὴν τοῦ Ταμπούρα, τοῦ δραγάτη. Ἐνόησε τότε τί συνέβαινε. Τὸ περιβόλι, ἔσωθεν τοῦ ὅποιον εἶχε σκοντάψει, ἀνήκεν εἰς τὸν τότε Δήμαρχον τοῦ τόπου. Ἐντὸς αὐτοῦ, σιμὰ εἰς τ' ἄλλα δένδρα, ὑπῆρχον καὶ δλίγαι κερασέαι, μὲ καρποὺς σχεδὸν ὠρίμους ἥδη καὶ περικάζοντας, μελανωποὺς εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, ἀνάμεσα εἰς τὰ μαυροπράσινα φύλλα. Ο Ταμπούρας, μὴ ἔχων τί ἄλλο νὰ φυλάξῃ, ἐπειδὴ δὲν ἡτο ἀκόμη ἡ ὥρα τῶν διπωρῶν οὔτε τῶν καρπῶν, ἐκοιμάτο εἰς τὸ περιβόλι τοῦ Δημάρχου, ἐντὸς μικρᾶς καλύβης μὲ τὸν σκύλον του, κ' ἐφύλαγε τὰ κεράσια, μὴν τὰ κλέψουν οἱ δημοταὶ τοῦ ἄρχοντος.

Φεύγουσα, ἤκουεν ἀκόμη τὸ γαύγυσμα τοῦ σκύλου, συγχρόνως δὲ «αὐτιάσθη», καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι ἤκουεν ἀνθρώπινα βήματα. Ἄλλ' ἡ πατήθη. Ἰσως ἡτο μᾶλλον ἀντίκτυπος καὶ ἥχω τῶν ἵδιων βημάτων της. Φαίνεται ὅτι δ ἀγροφύλαξ μόλις εἶχε μισοξηνῆσει, κ' ἔβαλεν, ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ, μηχανικῶς, τὴν συνήθη φωνὴν του. Εἶτα εὐθὺς πάλιν ἀπεκοιμήθη.

Ἡ Χαδούλα ἔγεινε ἀφαντη εἰς τὸ ὑψος τοῦ λόφου, δπισθεν τῶν δένδρων. Ἐκεὶ ἐστάθη μίαν στιγμὴν κ' ἔτεινε τὸ οὖς. Τίποτε δὲν ἤκουεν εἰκῇ τὸ λάλημα ἐνὸς πουλιοῦ, τὸ σύριγμα ἐνὸς νυκτερινοῦ ἐντόμου, καὶ τὸ φύσημα τῆς αὔρας. Τότε τῆς ἥλθαν εἰς τὸν νόον

τὰ κεράσια, τὰ δυοῖα εἶχε διακρίνει ἀμυδρῶς στὸλβοντα εἰς ἔνα κρεμάμενον κλῶνα, ἐξέχοντα δλίγον ἔξω τοῦ φράκτου τοῦ δημαρχικοῦ περιβολίου, σιμὰ ἐκεὶ δύον εἶχε σκοντάψει, καὶ είπεν

— «Ἄχ! καὶ δὲν ἔκαμα νὰ φτάσω ἔνα κεράσι, τὰ δροσίσω τὸ στόμα μου, ποῦ εἶνε φαρμάκι. Εέχασα νὰ πιῶ μιὰ σταξιὰ νερὸ ποὺν φύγω . . . Ἀς φτάσω στὴ βρύσι, μιά!

Τότε μόνον ἐνθυμήθη δτι δὲν εἶχε πίη νερὸν πρὶν ἔξελθη ἀπὸ τὸ κατωγάκι, δύον εἶχε διέλθει δλίγας ἀλλὰ τόσον μακρὰς ἐναγωνίους ὥρας. Ἡ Χαδούλα ἀνελογίσθη μετὰ πικρίας δτι δλα, καὶ τὰ μικρότερα πράγματα, πρωθυπόστερα καὶ ἀνάποδα τῆς ἥροντο εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐὰν εἶχε προμελετήση νὰ κλέψῃ δλίγα κεράσια ἀπὸ τὴν κερασιά τοῦ Δημάρχου, θὰ ἐπάτει μετὰ προσοχῆς, θὰ ἐπλησίαζε μετὰ προφύλαξεως, καὶ τότε πιθανῶς οὔτε δ δραγάτης ἥθελεν ἐξυπνήσει, οὔτε δ σκύλος Ἰσως θὰ ἐγνώγυζε. Ἀλλὰ διὰ νὰ εὑρεθῇ ἀπρόσκεπτη καὶ ἀλλοφρονοῦσα, διὰ νὰ μὴν κυττάξῃ καλὰ ποὺ πλησίον ενδισκετο, ἐπαραπάτησεν, ἐκαμε μικρὸν θύρωβον, ἀφοῦντα διὰ νὰ ξυπνήσῃ τὸν σκύλον καὶ τὸν ἄνθρωπον. «Ολα ἔτσι τῆς ἥροντο!

«Ἀλλως, η δίψα της τώρα εἶχεν ἐρευνήσθη μὲ τὸν δρόμον τὸν ἀνωφερῆ. Ἐκοψε φύλλα ἐλαϊδένδρων καὶ τὰ ἔβαλε μέσ' τὸ στόμα της.

Ἐβάδισεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἀκόμη. Ἡτον ἥδη χαραυγή. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν κουρυφὴν τοῦ λόφου, κατῆλθε πάλιν εἰς τὸ ορεῦμα, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς πολυσχιδεῖς πλευράς, τὸ δύοπον ἐκαλεῖτο ἡ Βίγλες. Τί οἶδε ποῖοι παλαιοὶ κλέφταις ἐφύλαγαν ἀγρυπνοι, καραούλια ἐκεῖ, καὶ ἐντεῦθεν εἶχε λάβῃ τὸ δνομα. Ἐφθασεν εἰς τὴν μικρὰν βρύσιν, εἰς τὴν ωζαν τοῦ βουνοῦ. Ἐφεγγεν ἥδη. Ἐπιε νερόν, ἐδροσίσθη, κ' εύθινος ἔφυγεν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐσύνχαζον πολλοὶ ἀνθρώποι, βοσκοὶ καὶ ἔωμεροίται κ' ἄλλοι. Ἡ Γιαννοῦ ἥθελεν δύον τὸ δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀδρατος. Ἐκατηφόρισεν ἀκόμη, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κάτω ορεῦμα τὸ βαθύ, τὸ βαῖνον πρὸς τὴν συκνήν πολλάκια της κοιλάδος, τῆς λόχιμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδράς μελφδίας.

Μία ἀκτὶς θεομή, ἐρχομένη μακράν, ἀπὸ τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχισε τὴν πυκνήν πυλλάδα καὶ τὸν κοιλάδος, τῆς λόχιμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδράς μελφδίας. Μία ακτὶς θεομή, ἐρχομένη μακράν, ἀπὸ τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχισε τὴν πυκνήν πυλλάδα καὶ τὸν κοιλάδος, τῆς λόχιμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδράς μελφδίας.

Μία ακτὶς θεομή, ἐρχομένη μακράν, ἀπὸ τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχισε τὴν πυκνήν πυλλάδα καὶ τὸν κοιλάδος, τῆς λόχιμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδράς μελφδίας. Μία ακτὶς θεομή, ἐρχομένη μακράν, ἀπὸ τὸ φλεγόμενον πέλαγος, διέσχισε τὴν πυκνήν πυλλάδα καὶ τὸν κοιλάδος, τῆς λόχιμης, τοῦ μικροῦ δάσους, ἀφῆκαν φαιδράς μελφδίας.

Ἡ Γιαννοῦ ἔβγαλε τὸ χράμι τὸ μάλλινον, τὸ διπλωμένον εἰς πολλὰς πτυχάς, ἀπὸ τὸ καλάθι της, τὸ ἔξεδίπλωσεν, ἐτυλίχθη μ' αὐτό, κ' ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γηραιοῦ πλατάνου. Ἀπεκοιμήθη.

Τῆς ἐφάνη εἰς τὸν ὑπνον της ὅτι ἡτον νέα ἀκόμα: ὅτι δ πατήρ της καὶ ἡ μάνα της τὴν ὑπνοβασία, πολὺς τὴν εἶχαν ὑπανδρεύσει

καὶ τὴν εἶχαν «νεκροβλοήσει» τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἑπτοκινίαν, δίδοντες αὐτῇ καὶ τὸν κῆπον τὸν πατρῶον, ὅπου αὐτῇ ἐσκάλιζε καὶ ἐπότιζε τὰ κουκιά καὶ τὰ λάχανα, ὅταν ἡ τον μικρή καὶ δι πατήρ της τὴν ἐφύλευε τάχα, διὰ τὸν κόπον της καὶ τῆς ἔδιδε «τέσσερα κεφάλια» κεφάλια ἀπὸ λαχανίδες. Ή Χαδούλα μετὰ χαρᾶς ἔλαβε τὰ τέσσερα φυτὰ εἰς τὰς χειράς, ἀλλ᾽ ὅταν τὰ ἐκύτταξε, εἶδεν, ὡς φρίκη! ὅτι ἡσαν τεσσερα μικρὰ κεφάλια ἀνθρώπινα νεκριά.

Ανεταράχθη, ἐσκίρτησεν, εἶπε «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ!...». Πάλιν ἀπεκοιμήθη. Ωνειρεύθη ὅτι ἡ μητέρα της τὴν συνελάμβανεν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐρευνῶσαν νὰ εῦρῃ τὸ κομπόδεμα, κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀνάμεσα εἰς τὰ βαρέλια καὶ τὰ πιθάρια καὶ τὸν σωρὸν τῶν καυσοδέλων ὡς τὴν εἶδεν, ἐμειδίασε πικρῶς, τὸ σύνηθες μειδίαμά της, καὶ διὰ νὰ τὴν ἐβγάλῃ τάχα ἀπὸ τὸν κόπον, ἐπῆρε μογάκῃ της τὸ κομπόδεμα, ἔβγαλε καὶ τῆς ἐχάρισεν ἀπὸ τὰ τόσα τάλληρα, τὰ σκυλοδεμένα, τρία γερμανικά τάλληρα, τρεῖς οργανίνες, ἀπ' ἐκείνας ποὺ εἶχαν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἐπάνω, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Patrona Bavariae». Ή Φραγκογιαννοῦ, μετὰ χαρᾶς μεμιγμένης μ' ἐντροπήν, ἐπῆρε τὰ τρία νομίσματα, ἀπὸ τὰ γέροια τῆς μητρός της, πλὴν ὅταν τὰ ἐκύτταξε, εἶδεν ὅτι τὰ τρία ἐκείνα νομίσματα, μὲ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔφερον ἐπάνω, ἡσαν τρία προσωπάκια, μικρά, πελιδνά, μὲ συσμένα ματάκια, ... «Ω! τρόμος! προσωπάκια μικρῶν κορασίδων!

Ἐξύπνησε περίτρομος, δυστυχής, φρενιασμένη. Ἦτον ἥδη μεσημβρία. Οἱ ἥλιοι ἔκαιεν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς ἄνωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ δροσεροῦ πλατανοῦ. Μὲ δλον τὸ θάλπος τοῦ ἥλιου, καὶ τὴν φαιδρότητα τῆς ἡμέρας τῆς μαγιάτικης ἡ ἐντύπωσις τοῦ ὀνείρου ἐμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸν νοῦν της. Τῆς ἐφαίνετο παράξενον μάλιστα πῶς, ἐν ἡμέρᾳ, εἶδε τὰ δύνειρα αὐτά. Οσάκις εἶχε κοιμηθῆν ἐν καιρῷ ἡμέρας, εἰς τὴν ζωὴν της δὲν ἐνθυμεῖτο ποτὲ νὰ εἴδεν δύνειρον.

Ἐβρεξεν εἰς τὴν γούρναν δύο δίπυρα, τὰ ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς πλακαρῆς παρὰ τὸ χείλος τοῦ λάκκου, καὶ τὰ ἐλησμόνησεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρόν, ἔωστον ἔλυσαν ἀπὸ τὸ βρέξιμον καὶ ἐσάπισαν. Μετὰ ὥραν, ἐγέμισε τὴν φούχταν της μὲ τὰ ψιχία, καὶ τὰ ἐφαγε.

Οταν δὲ ἥλιος ἐκρύψῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βραχώδους βουνοῦ, καὶ ἐσκίασεν ἡ κοιλάς, καὶ ἥτο δειλινὸν πλέον, ἐστενοχωρήθη καὶ προε-

κύψε τὴν κεφαλὴν ἐξω τῆς κρύπτης. Ἐκύτταξεν ἄνω καὶ κάτω, εἰς τὴν κοιλάδα τὴν κατάφυτον ἀπὸ ἐλαιῶνας, ἀλλὰ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τότε ἐσκέφθη νὰ πάρῃ τὸ καλάδι τῆς καὶ τὸ φαβδί της, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν κόγχην, ν' ἀναβῇ ἐπάνω εἰς τὴν λόχην τῆς σύδερον, καὶ νὰ πάρῃ σιγὰ τὸ φέμα-φέμα, καὶ ν' ἀρχίσῃ πάλιν, τὴν παλαιάν της τέχνην, νὰ ψάχνῃ πρὸς ἀνεύρεσιν βοτάνων — τὰ δυοῖα δὲν εἶχεν πλέον εἰς τὸν κόσμον ἀλλο ἀσυλον, εἰκῇ τὴν εἰρκτὴν καὶ μόνην.

Άλλ' ὅμως ἐτρεφεν ἀριστον ἐλπίδα, ὅτι ὅταν εὑρισκεν ἵσως ἔστιν εἰς καμμίαν μάνδραν ἢ καλύβην βισκοῦ, καὶ τότε τὰ βότανα ὅτα τὰ ἐπόσφερεν εἰς τὴν σύγνοιαν τοῦ φιλοξενοῦντος ὁ μικρὸν ἀντάλλαγμα. Τὸ περισσότερον δύμως, ὅτα τὸ ἔκαμνε διὰ νὰ περάσῃ ἡ βαρεῖα ἀνία, ἥτις ἐβασάνιζε τὴν ψυχήν της.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἤκουσε μεμακρυσμένους κωδωνίσκους νὰ ἥχουν, καὶ συγχρόνως εἶδε μακρόθεν νὰ κατέρχεται ἔνα κοπάδι. Πάραντα ἐσκέφθη ὅτι, δὲν δὲν προλάβῃ εὐθὺς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν μικρὰν χαράδραν, μετ' ὀλίγον ἢ κρύπτη της δ' ἀνακαλυφθῆ ἐξ ἀπαντος. Διότι, καὶ ἀν τὰ πολλὰ τῶν ἀρνίων ἢ τῶν ἐφιφίων ἐσκορπίζοντο, καὶ ἐπήγανον νὰ πιώσιν εἰς τὸ μέγα φεῦμα, τὸ διποῖον ἔρρεεν ἐπάνω μέχρι τῆς στέρνας, καὶ ὑστερον κάτω ἀπὸ τὸν νερόμυλον, μερικὰ ἐξ αὐτῶν βεβαίως ὅτα κατήχοντο εἰς τὸ μικρὸν φεῦμα, τὸ γεῖτον τῆς γούρνας. Εἴτα τὰ ζῶα ὅτα ἐσκιάζοντο, ὅτα ἐξαφνίζοντο, ὅτα ὁπισθοχώδουν πηδῶντα, καὶ διὰ βοσκός, δστις καὶ ἀν ἥτο, ὅτα τὴν ἀνεκάλυπτε, ὅτα ἐπαραξενέτο, καὶ ἵσως ὅτα συνελάμβανεν ὑποψίας.

Τὸ καλλίτερον ἀριστον ὅτα ὅτον ν' ἀντιμετωπίσῃ, μὲ τὴν ἀφευκτὸν προσποίησιν, μὲ τὸ ψεῦδος εἰς τὰ χεῖλη, τὴν παρουσίαν τοῦ βισκοῦ. Αλλως ἥτο πολὺ πιθανόν, διαγοδίασις ἐκεῖνος νὰ μὴν εἶχε πρὸς ἡμέρων εἰδήσεις ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ νὰ μὴν ἐγνώριζε τίποτε περὶ τοῦ διωγμοῦ, τὸν διποῖον ὑπέφερεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

ΙΓ'.

Μετ' ὀλίγον τῷ ὅντι, ἀφοῦ ἡ Γιαννοῦ ἐξηλθε τῆς κρύπτης, καὶ βαίνουσα παρὰ τὸ φεῦμα ἔνευεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναβῆτοῦσα βότανα, ἐπλησσα τὸ κοπάδι τῶν προβάτων μικτὸν μετά τινων αἰγῶν καὶ διὰ βοσκὸς ἐνεφανίσθη. Ή Γιαννοῦ τὸν ἀνεγνώρισεν ἀμέσως. Ήτον διαλούμενος Γιάννης Λυρίγκος.

Αμα εἶδε τὴν γραῖαν, ἀρχισε νὰ φωνάζῃ μακρόθεν.

— Καὶ ποῦ ἡ αὐτὸν τὸν κόσμο, θειά Γαρουφαλιά; (Ο Λυρίγκος ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον, ἀλλά, φαίνεται, δὲν ἐνθυμεῖτο καλῶς τὸ δύνομα). Καλὰ ποῦ σ' ηὗρα!... Ο Θεός σ' ἔστειλε!

— Τί νὰ τρέχῃ; εἶπε μέσα της ἡ Φραγκογιαννοῦ. Καὶ δέλει νὰ μοῦ πῆ. Βέβηλα, διάνθρωπος δὲν έχῃ ἀκούσει τίποτα γιὰ τὰ πάθια τὰ δικά μου.

— Ξέρεις τίποτα, θειά Γαρουφαλιά; ἐπανέλαβεν διάνθρωπος πλησιέστερον ἐρχόμενος.

Τί νὰ ξέρω, γυνέ μου; εἶπεν ὑποκριτικᾶς ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀπέχουσα νὰ ἐξαγάγῃ τὸν ἀνθρωπόπολον ἐκ τῆς πλάνης δσον ἀφορᾶ τὸ βαπτιστικόν της δύνομα, εἰτά ἐπέφερεν. — Απὸ τὰ ψὲς λείπω ἀπὸ τὸ χωριό. Ήρθα νὰ μαζώσω βότανα στὰ φέματα.

— Ακούσε, θειά Γαρουφαλιά, ἐπανέλαβε μὲ ἀπλότητα διάνθρωπος. Απόψε γεννήσαμε, στὸ καλύβι.

— Γεννήσατε;

— Σπαργανίσαμε! Είνε τὸ τρίτο κοριτσάκι ποῦ μᾶς ηρθε στὰ πέντε χρόνια... δλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμο!

— Νὰ σᾶς ζήσῃ! εἶπεν ἡ γραῖα. Καλὴ σαράντισι τῆς φαμιλιᾶς σου!

— Ός τόσο, τὸ κοριτσάκι ηρθε στὸν κόσμο ἀρρωστο, καὶ δλο κλαίει, καὶ στὸ βυζὶ δὲν κολλάει. Κ' ἡ μάνα τοῦ ἡ καψερή, τόσο καλὰ δὲ, είνε... Ολο κάψι καὶ σεκλέτι, τὸ ἔρμο!

— Αλήθεια;

— Νὰ ηθελες νὰ μᾶς ἔχανες τὴν χάσι, νὰ περνοῦσες ἀπὸ τὸ καλύβι, νὰ ἔχανες κανένα φυτοτοιχικό, θειά Γαρουφαλιά;... Εκείνη ἡ πεθερά μου δὲ φελάει τίποτα, τί σου κάμη;

— Μὰ τώρα κοντένει νὰ νυχτώσῃ... εἶπε μὲ ὑποκριτίαν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Καὶ μέσα της ἔλεγε: «Τὸ ροιζικό μου είνε πλειό! Ζω Θέ μου!»

— Αξινυχτώσῃ... Αν θέλης, κοιμᾶσαι στὸ καλύβι.

Η Φραγκογιαννοῦ ἐστάθη ὡς νὰ ἐδίσταξεν. Άλλ' ἥτον ἐτοίμη νὰ συναινέσῃ.

Τὴν ἴδιαν στιγμήν, μὲ τὴν τελευταίαν ὀκτῖνα τοῦ ἥλιου ἥτις ἐχρύσωνε τὴν κορυφὴν τοῦ ἀνατολικοῦ λόφου μὲ τοὺς ἐλαιῶνας τοὺς πολλούς, καὶ ἔκαμνε νὰ στήλη τὸ φύλλωμα τῶν ἐλαιῶν, ἐφάνησαν δύο ἀνθρωποι κατερχόμενοι δρομαῖοι ἀπὸ ἓνα μονοπάτι. μεταξὺ δύο ἐλαιῶνων.

Η Φραγκογιαννοῦ τοὺς εἶδε πρώτη καὶ ἐτρόμαξεν. Ο ἥλιος ὅστις κατέλαμπε τὰ φύλλα, ἔκαμνε νὰ γυαλίζουν καὶ τὰ κομβία τῆς στολῆς των τὰ πρόσωπα, μὲν ἀγαπᾶται τὸ φύλλωμα τὸ δύνομα. Καλὰ ποῦ σ' ηὗρα!... Ο Θεός σ' ἔστειλε!

Πάραντα ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Γιάννην τὸν Λυρίγκον, καὶ ἐτρέξε πρὸς τὴν φύσιαν τοῦ πετρώδους βουνοῦ, πρὸς δυσμάς.

Ο βισκός ἐφώναξεν ἐκπληκτος:

— Ποῦ πᾶς, θειά Γαρουφαλιά;

— Σιωπά! παιδί μου τοῦ ἐσύριξεν ἐντρομος ἡ γυνή, ἀν ἀγαπᾶς τὸν Χριστό! Ερχονται ταχικοι!... Νὰ μην πῆς πῶς μὲ εἶδες!

— Ταχικοι;

— Νὰ μη με μαρτυρήσῃς παιδί μου, χάνομαι! Ήσύχασε!... Αν γλυτώσω τώρα, τὴν νύχτα θὰ ὅθω στὸ καλύβι σας...

Καὶ διόφού ἐβγαλε τὰ πασούματα της, τὰ δοποῖα ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν γούρναν εἶχε φορέσει, καὶ τὰ ἔρριψε μέσα στὸ καλάθι, ἀρχισε ν' ἀναρριχᾶται ἐλαφρὰ πατοῦσα, ἀνυπόδητη, μὲ τὸ καλάθι της περὶ τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα, μὲ τὸ φαβδί της εἰς τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, τὸν κορημνὸν τὸν ἀνωφερῆ, δπον μόνον τὰ δλίγα τρίφια, ὅσα ησαν μεταξὺ τῶν προβάτων τοῦ Λυρίγκου, θὰ ἥδυναντο ν' ἀναρριχηθῶσι.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἀφοῦ ἀνῆλθεν εἰς φύσιος δλίγων δργυιῶν, ἐκρύπτετο δποιθεν τοῦ πρώτου προέχοντος βράχου, καὶ ἐγίνετο ἀφαντή.

Ἐνδὺς κατόπιν οἱ δύο χωροφύλακες, οἵτινες διὰ νὰ φύσουν ἔως τὸ μέρος δπον εύρισκετο διάνθρωπος. Ήτο ἀνάγκη νὰ χαμηλώσουν καὶ διέλθουν τὸ φεῦμα, μεταξὺ τῆς πυκνῆς λόχης — καὶ τὴν περίστασιν ταύτην εἶχεν ἐπιφερεληθῆ ὅπως φύγη η Φραγκογιαννοῦ — εφιασαν πλησίον τοῦ Λυρίγκου. Ο βισκός ἐν τῷ μεταξύ εἴκεντο διάνθρωπος.

Οι δύο ἀνδρες ἐχαιρέτισαν τὸν Λυρίγκον. Είτα τὸν ἥρωτησαν ἀν εἶδε «κείη τὴν παλαιογυναικα, πῶς τὴν λέν, τὴν Φραγκογιαννοῦ».

Ο Λυρίγκος εἶπεν ὅχι.

Ο εἰς τῶν χωροφύλακων ὑβρισε τὸν βοσκόν.

— Ψέματα λές! ἐγὼ τὴν εἶδα!...

Ούτος ἐπέμενεν ὅτι εἶχεν ἴδει τὸν ησκιον, τὸν «διακαμὸν» ἡ τὸ «διάνεμα», καθὼς ἔλεγε, τῆς γραίας, ν' ἀναρριχᾶται ὡς γάττα εἰς τὸ φύσος

τοῦ κρημνοῦ. Ό αλλος δὲν εἶχεν ἵδει οὔτε ἴσχυρος τίποτε.

Ο πρῶτος, μὲ τὰ τσαρούχια του ἐδοκίμασε ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον. Άλλα μετὰ τρία βήματα κατεκρημνίσθη κ' ἔπεισε, κτυπήσας ἐλαφρῶς εἰς τὸ γόνυ.

Ἐκεῖ δόπου εἶχεν ἀναβῆ ή Φραγκογιαννοῦ, ἣτο τὸ βουνὸν τοῦ Κουρούπη, βορεινόν, βραχῶδες, ἀπάτητον, καὶ τὸν πόδας του ἐφύλει καὶ ἐπληττε τὸ κῦμα τοῦ πελάγους. Ή θέα ἡ νομίγητο πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Μακεδονίας, τὴν Χαλκιδικήν, καὶ τὸν μέγαν Ἀθωνα.

Η θέσις δόπου ἔφθασεν ἡ καταδιωκομένη γυνὴ ἐκαλεῖτο τὸ Κοχύλι. Ανθρώπινος ποὺς σπανίως ἐπάτει ἔκει. Μόνον ὅταν ἀπεπλανᾶτο ἡ «ἔβραχώνετο» καμμία γίδα, τότε κανεὶς βο-

σκὸς ἐροιψκινδύνευε ν' ἀνέλθῃ πρὸς τὴν ἄβατον ἐκείνην σκοπιάν. Η Φραγκογιαννοῦ ἀνεκάλυψε μικρὸν σπήλαιον, ὅλον ἀνοικτὸν εἰς τὴν θέαν τοῦ πελάγους, τὸ δόποιον ἣτο τὸ κυρίως Κοχύλι, κ' ἐκάθησεν ἀνέτως εἰς τὴν χιβάδα ἐκείνην. Ήτο σχεδὸν βεβαία ὅτι οἱ διώκται τῆς δὲν θὰ τὴν ἔφθανον ἐκεῖ. Εἳναν τυχὸν κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἣτο τόσον «μάνας γυνίς», ὥστε ν' ἀποφασίσῃ καὶ νὰ πατορυθώσῃ ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον, αὐτὴ εἶχεν ἑτοίμην καὶ τὴν «ὑποχώρησιν». Εγγνώριζεν ἐν ἄλλῳ μονοπάτι, ἔσωθεν τῆς διπλῆς κορυφῆς τοῦ πετρώδους βουνοῦ, σχίζον εἰς δύο τὰς συστάδας τῶν βράχων, τὸ δόποιον, γνωστὸν εἰς μόνους τοὺς αἰγαίοβοσκοὺς τῶν μερῶν τούτων, ἔφερε καὶ τὴν «ἔβραχώνετο» καμμία γίδα, τότε κανεὶς βο-

Ἐπεται συνέχεια

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΦΑΡΟΣ ΟΘΩΝΩΝ

ΒΔ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦ. Σ. ΚΟΚΟΛΗ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΟΗΜΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ἀναμνήσεις θεατοῦ.

XΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ἔνας Λύσιππος διὰ τὴν ἐλληνικὴν ἀνδριαντούμαν. Ἐλλ' ὁν ἐπρόκειτο νὰ ἀλλάξῃ τὰς γραμμὰς τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διάκονος, θὰ ἣτο περιττός. Δὲν εἰξεύρω πῶς ὁ ἀνδριάς μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἦτο, ὥραιος κατὰ τὴν ἀστικὴν ἔννοιαν, χυτὴν ἔχων τὴν κόμην καὶ ὑψώνων τὸ κομμένον σπαθί. Οταν ἀπεκαλύφθη ὑπὸ γαλακτώδῃ ἀνήλιον οὐρανόν, ἐνῷ οἱ πελαργοὶ τῆς Λαμίας περνοῦσαν ἐναέριοι θεαταὶ σχίζοντες τὸν οὐρανὸν μὲ τὰς ὑπερόχους των πτήσεις, ἡσθάνθην ἐναὶ ὁρίος, ἀκοιβῶς διότι αὐτὸν τὸν Διάκονον ἔφανταξόμην νὰ ἴδω, τὸν Ρουμελιώτην ὀμμιοφάνθρωπον μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὄγκωδον καὶ ἀναπλοποιήτου ὀμμοφριᾶς. Ποῦ νὰ ἀποδώσω αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν; Εἰς τὸ ὅτι μὲ συνεπῆρεν ἡ στιγμή, ἢ εἰς τὸ ὅτι τὰ ἀπειρα μάτια τῶν βοσκῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν ποὺ τὸν ἐχάρησαν αἰφνιδίως ἀποκαλυφθέντα ἔβλεπον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου αὐτοῦ τὴν χορταστικὴν ἔννοιαν τοῦ ἡρωικοῦ τὸν ἔφαντάσθησαν ἀπὸ τὴν παράδοσιν; Η στιγμὴ ἔχει τόσην ἐπιρροὴν τέλος πάντων ὥστε δὲν τὴν ἀπέφνηγα. Εἶδα ἔνα Διάκονον ὥραιον, καὶ θὰ παρακαλέσω νὰ μὴ ἐπιμένῃ κανεὶς ὥστε νὰ χάσω αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν, διότι ἡσθάνθην ὁσάνη ἔνας ἀπὸ τοὺς τοσοπάνους θεατὰς ποὺ ὑψωναν τὴν κλίτσαν των τὴν πελωθίαν καὶ ἐθαύμαζαν. Εἶδα ἔνα Διάκονον γεμάτον ἀνοιξιν, ἵσως διότι ἀνοιξις κήπων καὶ ἀνοιξις ψυχῶν ἣτο γύρω καὶ ἀλήθεια γεμάτη φῶς. Ο Διάκος ἀπεκαλύφθη μέσα εἰς τὴν φυλήν του. Γύρω τοῦ μαρμάρου ἣτο χρυμένη μία Ρούμελη μὲ δλους τοὺς σκληρούς της χαρακτῆρας, κάτι κοριμὰ ἐλάτινα καὶ χαμόκορμα ταπεινά, κάτι δόξαι τῆς δρεινῆς μορφῆς καὶ κάτι πρόσωπα δασωμένα ἀπὸ τὰ γένεια, κάλλη καὶ ἄγριαι ἀσχημίαι, μεγαλοπρέπειαι παραστημάτων καὶ σώματα φειδωλά μέσα εἰς τριχωτές καπότες. Απολλώνιον ἣτο τὸ χαμόγελον ποὺ ἔχύθη πρὸς αὐτὰ τὰ ἐκπληκτα μάτια ἀπὸ τὸ μάρμαρον, καὶ ἐκεῖνο τὸ κομ-

μένον σπαθὶ ἐφαίνετο τέλος πάντων πῶς δὲν ἣτο ἀνάμνησις γεγονότος ποῦ παρῆλθε, ἀλλὰ ἔνα πραγματικὸν κομμάτι χάλυβος ὑψούμενον πρὸς τὸ μέλλον. Ιδέτε τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ρούμελης γύρω βλέποντας αὐτὸς τὸ σύμβολον, ὃς κάτι τι ἰδικόν των, ἀπὸ τὴν σάρκα των, ἀπὸ τὴν ζωήν των, ἀπὸ τὰ χώματά των καὶ ἔχετε τὴν ζωγραφιάν. Αὐτὸς ἣτο. Αὐτὸς ἡσθάνθην μαζὶ μὲ τὸν τοσοπάνους. Μὴ μὲ ἀφαιρεῖτε ἀπ' αὐτούς.

Μέσα εἰς αὐτὸς τὸ σύνολον ἔνας κύριος ἣτο πολὺ ἐνοχλητικός. Ο Λόγος. Ο ἥρως ποῦ εἴπε τὰ δλιγάρτερα λόγια, καὶ αὐτὰ δεμένα μέσα εἰς τὸν ουρμὸν ἐνὸς διστίχου, κατεδιώχθη ἀπὸ τὴν ηρητορικὴν ἀμειλίκτως. Ποία φυσιογνωμία τῆς ιστορίας τοῦ. Γένους θὰ εὐτυχήσῃ νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάς της τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν δοπίαν ἡ πανηγυρικὴ ηρητορικὴ θὰ ἔχῃ καταργηθῆ; Ενώπιον τοῦ Διάκονου ἔνας ἀπὸ τὸν προσφωνήσαντας ἀνέφερε τὸν θεσμὸν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως. Παρ' ὅλιγον νὰ εἰσαχθῇ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους. Ενῷ ὁ πληθυνμὸς τῶν τραχέων ἀνθρώπων ποὺ κατέρρεεν ἀπὸ τοὺς ἀνηφορικοὺς δρόμους ἐπνιγε κάθε ἐπισημότητα, σιωπηλὰ διμιλῶν μὲ τὸν παρθένον καὶ τὸν σιωπηλόν, δ Λόγος ἔβρόντα μὲ τὴν γραφειοκρατικήν του κλαγγήν. Τόσον εἰλικρινῶς οὐδέποτε ἀλλοτε ἐπόθησα τὸν θεὸν ουρμὸν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Υπὸ τὴν μασχάλην τῶν μουσικῶν, οἱ δροῦοι ἔφερον καὶ αὐτοὶ κάτι φανταχτερά ὑπέροψηλα λοφία, ἐσιωποῦσαν οἱ δλοὶ τῶν χαλκίνων δργάνων οἱ δροῦοι κάτι θὰ ἔλεγον ἐὰν ἡ μουσικὴ ἐκαλεῖτο νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πανηγυρικὸν τῶν ἀνδριάτων καὶ εἰς τὴν Ἐλλάδα. Άλλα δλα τὰ ὥραια τὰ δροῖα θέλουν σιωπήν καὶ ἀρμονίαν καὶ ἀλήθειαν τὰ καταδιώκει ἀγρίως ή Ἐπισημότης. Επισημότης πλέον γναλιστερὴ καὶ ἀπὸ τὰ κουμπιά τῶν ἀξιωματικῶν, πολυχρωμοτέρα ἀπὸ τὰ λοφία καὶ αὐστηροτέρα τοῦ φράκου κατήντησεν ὁ πανηγυρικὸς λόγος. Οταν ἥλθον εἰς τὴν Λαμίαν οἱ συμπατριῶται τοῦ Διάκονου, οἱ μεστοὶ Μουσουνιτσιώται φουστανέλλοφρόδοι, ἐνθυμοῦμαι δτι ἀνεζήτησαν ἀμέσως ἐναὶ βουλευτὴν καὶ τὸν ἀττίτησαν νὰ φροντίσῃ μὲ τὰ κν-

βερνητικά του μέσα, όστε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ μουσική μέχρι τοῦ μνημείου. Οἱ πλατύστομοὶ Ρουμελιῶται εἶχαν προσβληθῆ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἐπισημότητος. Εὐτυχῶς μουσικὴ δὲν εὑρέθη. Καὶ ὅταν ποιήσασιν εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια βωβοὶ μὲ μίαν σημαίαν, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε κατανυκτικώτερον ἀπὸ τὴν παρέλασιν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι ἔλυπθησαν διὰν ἔμαθαν ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ Δεσπότης. Εἶχε προσκληθῆ εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐπισημότητης, ἔνας ἀρχιεπίσκοπος. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἐπισημότητης τοῦ ἱεράρχου θὰ εἴχε τόσον φῶς, ὅσον ἀληθείας καὶ ἰστορίας καὶ θρησκείας φῶς εἶχε τὸ παλαιὸν κουρελιασμένον ράσον ἐνὸς κοντοῦ χωριάτου καὶ ἀγριομάλλη παππᾶ ποῦ ἐστέκετο μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα κάτω τοῦ ἀνδριάντος. Ἡτο ἔνας ἀνηψιὸς τοῦ Διάκου.

Τὰ ἐσυλλογίζομην αὐτὰ τὴν νύκτα τῶν ἀποκαλυπτήριών εἶς ἔνα ἔύλινον μπακόνι παλαιὸν σπητιοῦ ρέπον, ὡς ἔτοιμον νὰ κυλισθῇ, πρὸς τὴν Λαμιακὴν πεδιάδα. Ἐλαμπε τὸ φεγγάρι. Ἀπρόλης μαγικὸς ἀνάσαινε μέσα εἰς τοὺς κῆπους, Ἀπρόλης ὅπως τὸν ἥσθιανθη ὁ ἥρως διὰν ἔχαιρεται τὴν ζωὴν μὲ δύο στίχους. Καὶ ἀπὸ κάτω ἥρχετο πρὸς τὴν πόλιν ὁ ἄχος μιᾶς φλογέρας, ἡ ὅποια τὰ ἔλεγεν ὅλα διὰν δὲν εἶπαν οἱ λόγοι.

Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Διάκου, ἀπέναντι τοῦ ἀνδριάντος, ἔνα πτωχικὸν σπίτι ἐπεδείνυνε κάποιο τεράστιον χράμι κρεμάμενον ἀπὸ τὸ μπακόνι καὶ φθάνον ἔως τοῦ ἑδάφους. Ἔπάνω εἰς τὸ χράμι εἶχε κεντηθῆ ὁ Διάκος, σύλλαμβανόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡτο ἔργον ἀργαλειοῦ, καὶ ποιὸς ἡξεύρει πόσος καιρὸς ἐπέρασε διὰ νὰ γίνη. Ὁ Διάκος ἐπάνω εἰς τὸ χράμι ἥτο τεράστιος. Μάτια ὡσὰν ἀγά, τὸ ἀνάστημα γίγαντος τῶν μύθων, πιστόλες ὡσὰν κανόνια, φουστανέλλα ὡσὰν τέντα, πόδια ὡσὰν δένδρα. Ενρίσκετο μεταξὺ δύο Τούρκων, τῶν ὅποιών τὰ ἀναστήματα καὶ ἡ ὄψις ἥσαν κάτ' ἀναλογίαν. Μία λευκότης πλατεῖα, ἔνα κομμάτι λευκοῦ διαχωρισμένον μὲ χονδράς γραμμάς παρίστανε τὰ δόντια τοῦ ἥρωος. Τὸ χέρι του μεγέθους κοπάνου ἔκρατει κάτι ὡσὰν κομμένο σπαθί. Ἡτο μία μεγέθυνσις, μία ἀποσύνθεσις καὶ τρομακτικὴ τερατοποίησις τῆς παλαιᾶς εἰκόνος τῶν Ἀλφαβηταρίων, τῆς «συλλήψεως τοῦ Διάκου».

Κάτι τσοπάνοι στηριχθέντες εἰς τὴν κλίσαν των, στηρίζαντες τὸ χέρι στὴν μέσην, πλατυ-

σθέντες καὶ στηριχθέντες καλὰ εἰς τὴν γῆν, ἐκάθησαν ἐκπληκτοὶ καὶ ἔβλεπαν τὸ πλάσμα τοῦ ἔξιστορητοῦ καὶ χιμαιροποιοῦ ἀργαλειοῦ. Ἐκεῖ εύρηκαν ὅλον Διάκον ποῦ δὲν ὠμοίαζε πρὸς ἄνθρωπον, ὡς νὰ ἀνεπήδησεν ἀπὸ ἀγρίαν παραδόσιν, τέρας ὀνείρου τρομακτικοῦ. Καὶ θαυμάζοντες ἔστρεψαν τὰ νῶτα πρὸς τὸν παρέλασιν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι ἔλυπθησαν διὰν ἔμαθαν ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ Δεσπότης. Εἶχε προσκληθῆ εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐπισημότητης, ἔνας ἀρχιεπίσκοπος. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἐπισημότητης τοῦ ἱεράρχου θὰ εἴχε τόσον φῶς, ὡς ἀληθείας καὶ ἰστορίας καὶ θρησκείας φῶς εἶχε τὸ παλαιὸν κουρελιασμένον ράσον ἐνὸς κοντοῦ χωριάτου καὶ ἀγριομάλλη παππᾶ ποῦ ἐστέκετο μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα κάτω τοῦ ἀνδριάντος. Ἡτο ἔνας ἀνηψιὸς τοῦ Διάκου.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

· Η Πομπηΐα.

ΕΞΕΡΧΕΤΑΙ κανεὶς ἐνὸς πολυθρούβου σιδηροδρόμου, διασχίζει μικρὰν ἀτραπόν, καταπράσινην, πλημμυρισμένην ἀπὸ σφριγῶσαν ζωῆς, καὶ ἴδου ἀϊφνης ἡ νεκρὰ πόλις, ἡ κρημνισμένη πόλις, ἡ γαληνιαία πόλις, ὅλη σιγή, ὅλη ἐρήμωσις, ὅλη μελαγχολία καὶ ὅλη θάνατος ἀπλοῦται γύρῳ καὶ μακράν, ὅσον βλέπει τὸ δύμα ἔμπροσθεν.

Πρὸς ἐνὸς λεπτοῦ ἔξη κανεὶς εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα μὲ τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ ποδήλατα καὶ τὰ μαῦρα ἐνδύματα καὶ ἴδου ἀϊφνης μεταφέρεται εἰς τὸν πρῶτον αἰῶνα, εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιετηρίων, εἰς ἔνα παρελθὸν ὅλο, ξένον, ἀπομεμακρυσμένον, εἰς ὅλα ἥμη, ἀλλας ἐντυπώσεις, ἀλλούς θεούς.

Ἡ πρώτη σκέψις ἡ ὅποια ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν εἶνε τὸ καταπληκτικὸν τοῦ θεάματος. Φαίνεται τῷντι δῶς ἀν δὲν διερχεται τὴν θεάματος πρὸς χάριν τῆς γενεᾶς μας καὶ τῆς ἐποχῆς μας ἀπεκούμισε καὶ διέκοψε μίαν ἡμέραν τὴν φοίσσουσιν καὶ χαρακτηριστικὴν ζωὴν μιᾶς δροχαίας πόλεως, ὅπως μᾶς τὴν διατηρήσῃ ἀθικτὸν καὶ παρομοίαν διὰ τὴν περιέργειάν μας καὶ τὸν θαυμασμόν μας. Μόνη τῷντι δὲν μεγάλη αὐτὴ πλήμμυρα τῆς λάβας, μόνος δὲν πανίσχυρος καὶ ἀδιαπέραστος αὐτὸς φυσικὸς θώραξ ἥδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαριθρῶν, ἀπὸ δλοὺς τοὺς κατακτητὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἑδάφους, ἀπὸ δλοὺς τοὺς δηωτὰς καὶ τοὺς ἵεροσύλους τοὺς κρημνίζοντας τοὺς ναούς, τοὺς διαρράζοντας τὰ μέγαρα, τοὺς καταστρέφοντας τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς τίκοντας τὸν δρειχαλκὸν τῶν ἀγαλμάτων, δλον τὸν θησαυρὸν τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τὸν διόποιον μᾶς διεφύλαξε ἡ Πομπηΐα.

Ἄν διδύνατο ὁ Πλίνιος δὲν πότιστις διηγήθη μὲ τόσην λύτην καὶ μὲ τόσην ἀκρί-

βειαν εἰς τὴν περίφημον ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Τάκιτον τὴν καταστροφὴν αὐτήν, νὰ διδῇ τὰ ἀποτέλεσματα, νὰ μαντεύσῃ τὸ ἀγαθὸν τὸ διόποιον μετὰ πάροδον δεκακοτὼν ἑκατονταετηρίδων θὰ ἀπέφερε ἡ ἀποκάλυψη τῆς καταστροφῆς αὐτῆς, βεβαίως ὅλος ἵσως θὰ ἥτο διάνοιας τοῦ πομπηίας διάφορως θὰ ἔκλαιε καὶ τὸν θάνατον τοῦ διόποιος δὲν πῆρε πλέον διάφορος, ἀπὸ αὐτήν τὴν θρησκείαν.

Ἐπισκέπτεται κανεὶς ὅλην τὴν πόλιν, εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον τοὺς τόσον κακὰ μιμουμένους τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικήν, βλέπει τὸ μέγαρον τοῦ Διομήδους, τὸν οἶκον τοῦ Χορεύοντος Σατίρου, τὴν Ἀγοράν, τὸν ναὸν τοῦ Διός, αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς οἶκους τῆς ἀνοχῆς, τὰ καταστήματα, τὰ κουρεῖα, τὸν κλιβάνους, καὶ ἔνῳ ἡ πόλις εἶνε νεκρά, μία ἐντύπωσις μοναδικὴ ἀναδίδεται παντοῦ.

Βεβαίως ἡ ζωὴ ἥτο ἄλλη, ἀλλα τὰ ἥμη, ἀλλαὶ αἱ ἴδαι τὴν ἐποχὴν ἔκεινην. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τὸ μέγα αὐτὸν κάτοπτρον τῶν ἴδαι τὸν ἔνδον λαοῦ εἶνε ἐντελῶς διάφορος. Οἱ οἶκοι τῆς Πομπηίας μὲ τοὺς γυναικονίτας, τὰ θριαμβεύοντα λουτρά των, τὸν ξενῶνας των, μᾶς μαρτυροῦν πόσον ἡ ζωὴ ἥτο περισσότερον ὅπαίδηρος, πόσον αἱ γυναικες εἶχον θέσιν κατωτέραν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πόσον ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος κυριεύουν τὸ πλείστον τῆς ὑπάρχεως. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν τῶν ἀναπεπταμένων πρὸς τὸν ἥλιον, τῶν τόσον διαφερόντων ἀπὸ τὰς ἀνηλίους, τὰς σκοτεινάς, τὰς θαμμένας, τὰς μελανὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, μᾶς δεικνύει πόσον τὸ θρησκευτικὸν ἴδαι τὸν ἄλλον, πόσον ἡ λατρεία διέφερε, πόσον ἥτο περισσότερον χαρομόσυνος, περισσότερον ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὴν ζωὴν τὴν ὀρθαίαν καὶ ἀτάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐτιμῶντο καὶ ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Πομπηΐαν, καὶ παρὰ τοὺς λατρευτὰς τῶν εἰδώλων βεβαίως θὰ ἥτο διάραχον. Ἡσαν οἱ θεοὶ πολλοὶ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐν τῇ Πομπηΐᾳ. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ὑπεδέχοντο, ἐφιλοξένουν καὶ τύοθέτουν δλοὺς τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τοὺς διόποιους κατέκτων. Ἡ Ἰοὶς καὶ ἡ Ἀφροδίτ

Ναί, ὑπῆρχαν δμοιοί μας θεραπεύοντες ὅλα των τὰ ἔνστικτα καὶ ὅλα τὰς ὁρέεις καὶ ὅλας τὰς ἀνάγκας καὶ ὅλα τὰ πάθη, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἡμεῖς, μὴ διαφέροντες ἡμῶν οὐδόλως καὶ ἐκπλήσσεται κανεὶς πόσον δλίγον εἴκοσι αἰῶνες καὶ ἔξήκοντα γενεαὶ σημαίνουν εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς Ἑλλήσεως.

Καὶ διὰ νὰ ἔξελθω ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν παρατήρησιν, μόνον μίαν διαφορὰν καὶ ἕνα χαρακτηριστικὸν ἔχω νὰ ἔξαω.

Οι ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ δόποι οἱ δὲ δῆλα μᾶς
δμοιαίζουν, εἶχον δέ τις χαρακτηριστικῶν των μίαν
μεγαλειτέραν ἀνιττήψιν τοῦ δράσιον. Ἐκεῖνο
τὸ δόποιον διαιφέρει καὶ τὸ δόποιον ἀμέσως δια-
λαμπεῖ καὶ τὸ δόποιον χυριαρχεῖ παντοῦ, ἥτο
ἔνας θρίαμβος τῆς τέχνης παντοῦ. Τὰ ἔργα τῆς
ζωγραφικῆς καὶ τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς ἀφθο-
νοῦν, πλημμυροῦν τοὺς οἴκους, φροτώνουν
τοὺς ναούς, κυριεύοντας τὰς πλατείας. Οἱ κάτοι-
κοι ἥδη τῆς Πομπηίας κατά τὴν ἔκρηξιν ἐπι-
στρέψαντες διέσωσαν καὶ συναπέφερον τὰ πλει-
στα ἔξι αὐτῶν. Τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως ἐ-
πλημμύρησε καὶ μολαταῦτα ἐδῶ ἐναπομένουν
ἀκόμη πολλὰ καὶ δεικνύουν τὴν τάσιν τῶν ἀρ-
χαίων διὰ τὴν τέχνην. "Ολοι οἱ οἴκοι πλημ-
μυροῦν ἀπὸ τοιχογραφίας τὰ κηπάρια ἐπλεκον
τὰ ἄνθη των μὲ τὰ μάρμαρα οἱ θεοί, οἱ ἔρω-
τες καὶ οἱ σάτυροι ἐγέλων καὶ ἔπαιξον παντοῦ
καὶ αἱ εὐδυνμίαι ἐκεῖναι καὶ οἱ γελῶντες μῆδοι
ἔξετύλισσον παντοῦ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν
γοητείαν των.

Ναὶ εἶνε ἡ δευτέρᾳ αὐτὴ ἐντύπωσις ἡ ὄ-
ποια ἀπομένει ἀπὸ τὴν Πομπηῖαν. Ζήσαντες
ὅπως ἡμεῖς πτωχοὶ θνητοί, ἀγαπήσαντες καὶ
θανόντες μονοτόνως ὅπως ἀγαπῶμεν καὶ θνή-
σκομεν τώρα καὶ ὅπως θὰ ἀγαπῶσι καὶ θὰ
θνήσκουν μετὰ δισκύλια ἔτη τὰ τέκνα μας, εἰ-
χον ἀντὶ τῶν πτωχῶν μας ἐφευρέσεων τῶν
ἀτμῶν καὶ τῶν ποδηλάτων μας, τὰ ὅποια δὲν
ἔγνωριζον καὶ δὲν ὑπωπτεύοντο, ὑψηλοτέ-
ρον ἀντίληψιν τοῦ ὥραιον καὶ μεγαλειέρον
ἀνάγκην τῆς τέχνης. "Αν ἔξω μονοτόνως
ὅς ἡμεῖς, ἔξευρον τοὺλάχιστον γὰ κοσμοῦν
τὴν ζωὴν μὲ τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὅποιον τὴν
ἔξαίρει, τὸ ὅποιον τῆς προσδίδει μίαν χροιὰν
αἰωνιότητος καὶ τὸ ὅποιον τὴν καθιστᾷ ὑπερ-
τέραν: τὴν τέχνην. "Οταν μίαν ἡμέραν δὲ Βε-
ζούβιος ἥπλωσε τὴν λάβαν του ἄνωθεν τῆς
πόλεως των, μᾶς διεφύλαξε καὶ μᾶς ἀπεκάλυ-
ψεν ἐλαφρὰ μάρμαρα, γελῶντας θεούς, ὥραιάς
εἰκόνας: "Αν δὲ Βεζούβιος σήμερον ἐφύλαττε τὰς
ἱδικάς μας πόλεις διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, θὰ

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ

Tò πραξικόπημα

ΑΠΟ τὰ ἀλλεπάλληλα πραξικοπήματα εἰς τὰ δροῦα προβαίνει ὁ νέαρδος Βασιλεὺς τῆς Σερβίας, ἐκεῖνο τὸ δροῦον δὲν δύναται νὰ τοῦ διαμφισθῇ τῇ εἶνε τὸ συνένος καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις. Ἐπέρασε μόλις διετία ἀφ' ὅτου δι' ἄλλου πάλιν πραξικοπήματος ἔφερεν ἐν Ἰσχύει τὸ Σύνταγμα, τὸ δροῦον συνέτριψε προχθὲς διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ πάλιν εἰς τὴν ζωὴν διατάξεις τοῦ πρώτου συντάγματος. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ καλλίτερον τὸ κίνημα τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ πνεῦμα τὸ δροῦον τὸ ὑπεγόρευσε πρέπει ν' ἀναφέρω δλίγα διὰ τὰ σερβικὰ κόμματα καὶ τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Σερβίας.

Δύο κυρίως είνε τὰ μεγάλα κόμματα μεταξὺ τῶν δόποίων κοίνεται ὁ ἄγών, τὸ κόμμα τῶν οἰζοσπάστῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν φιλέλευθέρων. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὡπας καὶ εἰς τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη τὰ κόμματα δὲν βασίζονται εἰς ἀρχὰς τόσον ὅσον εἰς πρόσωπα. Συμβαίνει μάλιστα αἱ κρατήσασαι ἐπωνυμίαι νὰ μὴ ἀνταποκρίνωνται κανὸν μὲ τὴν πολιτικὴν πορείαν τοῦ κόμματος Οὗτοι οἱ οἰζοσπάσται, ἐὰν ληφθῇ ὃψιν ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ των, ὑμποροῦσαν ἀκριβέστερον νὰ ἀποκληθοῦν συντηρητικοί, ἐνῷ οἱ φιλέλευθέροι ἡ προοδευτικοὶ εἶνε κατ' οὐσίαν ὅργανα πειθήνεια τῆς βασιλικῆς θελήσεως. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἡγετῶν τοῦ οἰζοσπαστικοῦ κόμματος, μορφωθέντων καὶ ἐκπαιδευθέντων εἰς Ἐλβετίαν, εἶνε τάσις πρὸς τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα ὃς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικήν, δηλαδὴ δυνατὸς περιορισμὸς τῆς κεντρικῆς ἔξουσίας καὶ ἐπέκτασις τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς εὐθύνης τῶν Δήμων. Κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν οἱ οἰζοσπάσται εἶνε ρωσσόφιλοι, ἀνενδότως διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῶν προόδων τῆς αὐτορούγγρης συμμαχίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιλάνου.

Οι φιλελεύθεροι, βασιζοντες τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντός των εἰς τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν, δὲν ἔχουν συνήθως ἄλλην πολιτικὴν τῆς ὑπαγορευμένης ἄνωθεν, ἐνῷ οἱ ριζοσπάσται ἀντιπροσωπεύοντες τὸ λαϊκὸν φρόνημα, ἐμμένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πολιτικὴν των.

Ο βασιλεὺς Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ ἀπεχωρίσθη συγχρόνως τῶν φιλοσοφαστῶν καὶ συμπράττει μετὰ τῶν φιλελευθέρων. Διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης δὲ βασιλεὺς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ συγκεντρώσῃ ἐσωτερικῶς τὴν ἔξουσίαν καὶ νὰ συνάψῃ ἐξωτερικῶς θεομοτέρας σχέσεις μετὰ τῆς αὐστροουγγαρίας.

Αὐτὴν εἶνε κατ' οὐσίαν ἡ ἐπελθοῦσα πολι-
τικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἐπὶ δύο - τρεῖς ἡμέρας τὸ Βελιγράδιον παρουσίαζεν ἐντελῶς ἀνώμαλον κατάστασιν. Πολλαὶ συλλήψεις ἔγειναν καὶ πανικός ἀπροσδοκήτων συμβάντων κατέλαβε τοὺς πολλούς. Ὁ βασιλεὺς ὅμως γνωρίζει νὰ ἐμπνέῃ δημοτικότητα. Διῆλθε κατάμονος τὸ βράδυ τοῦ πραξικοπήματος λαϊκούς τινας δρόμους τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἐπροσκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰ πρόσωπα τὰ ἐμπνέοντα τὴν μεγαλειτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λαὸν καὶ συνεσκέψθη ἐπὶ πολλὴν ὅραν μετ' αὐτῶν. Τὰ κατώτερα λαϊκὰ στρώματα Ἰδίως εἶνε ἀφοσιωμένα πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον, ἐπίσης ἡ πλειονότης τοῦ στρατοῦ διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐπεχειροῦσαν διὰ σοβαρού τινος διαβήματος νὰ ἐπιφελθοῦν τῆς δημιουργῆματος ἀνώμαλίας καὶ τῶν δυσαρεσκειῶν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀντιζήλου τοῦ σεοβικοῦ θρόνου Καραγεώγεβιτς.

Κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη ἀκόμη ὅτι ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ πραξικοπήματος ἐσκέπτετο νὰ μεταβάλῃ καὶ τὰς διατάξεις περὶ τῆς ἐκλογῆς διαδόχου ἵνα ὅρίσῃ ὡς διάδοχον ἄνευ δυσχερείας πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς του, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς προεβῆ εἰς ἡμειποτήμους δηλώσεις διαβεβαιώσας ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ διαδόχου δὲν τὸν ἀπασχολεῖ, διότι εἶνε πολὺ νέος ἀκόμη καὶ ἐλπίζει εἰς φυσικὸν διάδοχον.

Ως ουν οργός τῶν Ἐξετερικῶν ἀνεὶ τοῦ Λωζάνοβίτης διωρίσθη ὁ Δένιτς, ὁ διατυπώσας τὸ σχέδιον τῆς Βαλκανικῆς συμμαχίας, τῆς συμπράξεως δηλαδὴ ὅλων τῶν Κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ὡς τοῦ μόνου καταύλληλου μέσου διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν χριστιανῶν τῶν διατελούντων ὑπὸ τὸν ὁδωμανικὸν ξυγόν.

⁹Ενεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἀνεβλήθη καὶ τὸ ἄνοιγμα τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως, τῆς

πρώτης ή δοπιά πρόκειται νὰ ἐγκαινιασθῇ εἰς τὸ Βελιγράδιον, μὲ ἔργα δύμως κατὰ τὸ πλεύστον ἔνο.

Ἐλπίζω ή δευτέρα μου ἐπιστολὴν τὰ εἶνε περισσότερον καλλιτεχνική καὶ ὀλιγώτερον πολιτική.

ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΛΤΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ. τελευταίον βιβλίον τοῦ Ζολᾶ «'Αλήθεια», τὸ ἐκδόθεν μετά τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου, δὲν ἔχοιτθη ἀντάξιον τῶν προτυγουμένων του. Λείπονται ἀπὸ αὐτὸῦ δύο μεγάλα στοιχεῖα τὰ ὅποια ἔδωσαν τῷ μεγαλείον τῆς ἐποποίιας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ζολᾶ: ἡ φύσις καὶ τὸ πλήθος. Λείπεται ὁ εὐρὺς φωτεινὸς ὄργιζων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μεγάλων ὅμιλδων τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ζωῇ παρὰ τὰς θαυμασίας σελίδας τὰς ὅποιας περιλαμβείν καὶ τὴν ἀριστοτεχνικήν δύναμιν μὲ τὴν ὅποιαν ζωγραφίζονται τινὲς ἐκ τῶν χαρακτήρων τῆς «'Αληθείας».

“Η ύποθέσεις τοῦ μυθιστορήματος βασίζεται ἐπὶ τῆς υποθέσεως Δρεύφουν. Τὰ γεγονότα, τόσον μεγάλα ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀπέτιν τὴν μεγάλην σκιάν των ἐπών τῶν ὁχρῶν ἥρωαν τῆς «'Αληθείας». Ἀντί νά περιληφθούν εἰς κύκλον εὐδύτερον, ζούν εἰς μικρὸν καὶ περιωρισμένην ἀτμοσφαῖραν, ἡ ὁποία δὲν ἡμπορεῖ νά φθάσῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς πραγματικότητος, μὲ δόλον τὸ πάθος καὶ τὴν δραματικότητα τὴν ὁποίαν ἐνέγει τὸ ἔοντα.

ΜΑΞΙΜ ΓΟΡΚΥ. — Παιδί της δυστυχίας, δ Γόρκων ἐνεννήμη μὲ αὐτὴν καὶ μὲ αὐτὴν ἔζησε. Ή μητέρα του κόρη πλουσίου χωραματοπώλου, ὑπανδρεύθεισα κυρφίως τὸν Πέσκωφ πτωχὸν ταπτούργον, ἀπεκρύψασθαι ἀπὸ τὸν πατέρα της. "Οταν οι γονεῖς του ἀπέθαναν, δ Γόρκων ἦτο μόλις τοιῶν ἐτῶν.

νεις των αιτεούντων. Ο Τσούκας πάλι μοιράζει τις επωνυμίες των.
Ο πάππος τους, ο Ανδρώπος σκλήρηδός και δεσποτικός τὸν
έστειλε εἰς τὸ σχολεῖον ἀλλ ἡ ναγκάσην νὰ παύσῃ τὰ
μαθήματα κατόπιν ἀσθενείας. Ἐννέα ἐτῶν, χωρὶς ποτὲ
νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διακοπέσσας σπουδάς του, εἰργά-
σθη ὑπέρειχε εἰς ἐν τὸν πεδιματοποιεῖσθαι δόποθεν ἀπε-
πέμφθη. Ο δευτέρος προϊστάμενός του, σχεδιαστής,
τὸν μετεχειρίσθη τόσον βαναύσως ὥστε ὁ μέλλων συγ-
γραφεὺς τὸν καταλείπει διὰ νὰ ἐργασθῇ ὡς βοηθός
μαγείσου ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Βόλγα. Ο ἀρχι-
μάγειρος τοῦ ἀτμοπλοίου, ὀνόματι Σμούρι, ὁ δόπιος
ἐγγάριος κάποια γράμματα και ἦτο πολὺ φιλαναγνώ-
στης, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μικρὸν Γόρχυ νὰ κάμην ξοῆ-
σιν τῆς βιβλιοθήκης του ἢ δύοια συνίστατο ἀπὸ διά-
φορα ἔγγαρα, παλαιά μυθιστορήματα, περιοδικά και
ποιημάτα. Μετεψύν αὐτῶν ὑπῆρχε ὁ Δοικμᾶς πατήρ, ὁ
Εὐγένιος Σύντης, ὁ Πούσκιν, Λεμποντάφ, ὁ Νεκράζοφ
και ἔνας τόμος τοῦ Σοπεγχάσουερ. Ἐκτοτε ἡγάπησε
τὴν φιλολογίαν εἰς τὴν πολιανή ἐπόρκειτο νὰ διατρέψῃ.
Δεκαπάντετών ἐτῶν ὀνειρώθηκε εἰς τὸ Καζάν τον
πόδον νὰ σπουδάσῃ, ἀλλ ἡ ἔνδεια του τὸν ἡγάκασε
ἄντι αὐτοῦ νὰ ἐργασθῇ εἰς ἐποτοπολεῖον, δημο-
κερδίζει 8 φράγκα τὸν μηνα ἐργαζόμενος 18 – 20 ὥ-
ρας καθ ἔκαστη! Είναι αὐτή ἡ σκοτεινούσσα ἐποχή

τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων ἐν τούτοις
ἀνθίζουν ἐπίσης διάφορα αἰσθήματα καὶ σκέψεις.

Δεκαενέα ἐτῶν ἡ ἔλησης ν' αὐτοκτονήσῃ. Ή σφαιρα ἐπέφευσε τὸν πνεύμανον ἀλλ' ἔθερατενθή. Τότε ἔγινε μιχρόπιωλητής τῶν δρόμων καὶ κατόπιν ὑπάλληλος τοῦ φόρου. Τὸ 1890 μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του Νίσιν - Νοβγορόδως κληρωτὸς δόπου ἐγγνώσις ἔνα φιλόλογον. Μετά την θητείαν του ἐταξιδεύσεν εἰς τὴν Κριμαίαν, τὴν

Βεσσαράβιαν, ἐπὶ τοῦ Δόνκαι καταλήγει εἰς τὴν Τιφλίδα ὅπου ἐργάζεται εἰς τὰ ἔργοντα τὰ σιδηροδρόμων. Τότε — 1892 — εἰκοσιτριῶν ἑτανὸν ἐμφανίζεται εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον μὲ τὸ διήγημά του «Μάκρα Τριάδα». Μάκρα Τριάδα

Τοσούδα ». Μετά δύο έτη, ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν, ἔγνώσιε τὸν μυστιστοριογράφον Κορδέγκο, ὁ δόποις τὸν ἐνεθάρρυνε καὶ τοῦ ὑπερσέχθη τὴν ὑποστήριξίν του. Πράγματι δὲ Κορδέγκο, διειθύντης τοῦ περιοδικοῦ « Ο 'Ρωσικός Θησαυρός » ἐδήμοσιευετε εἰς ἀντὸν ἐπὸν τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἔργα τοῦ νεωνοματέως: Ταῦτα

Ἐδώ πανύσσον τὰ ἔτη τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος. Οἱ Γόρκου εἰσήχθησαν κατ' ὅλιγον εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων μυθιστοριογράφων τῆς Ρωσίας καὶ ἡ δόξα του γίνεται παγκοσμία.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΓΕΜΑΤΟΝ ἀλήθειαν καὶ ζωὴν εἶναι τὸ τρίπατον
δρᾶμα τοῦ Ἀνατόλη Φράνς «Crainqueville», τὸ δέ
θὲν τελευταῖον εἰς τὸ Παρίσι. διασκευασθὲν ἐκ τοῦ ὁ
μωνύμου μυθιστορήματος. Οἱ Κραιγκβίλ γέρων μα-
ταράττες, περιμένει εἰς τὴν ἄχρονην τοῦ πεζοδρομίουν νὰ πλήρωθῇ ἀπὸ μίαν τοῦ πελάτιδα. Οἱ ἀστυφύλακες τὸν
λαξ τὸν διατάσσει νὰ μακρυνθῇ διότι ἔμποδίζει τὸ
κόσμον ἄλλ' ἡ πελάτις βραδύνει. Οἱ Κραιγκβίλ ὑπα-
κούει μουρμουρίζων κατὰ τοῦ ἀστυφύλακος ὃ ὅποιος
τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀστυνομίαν ὃς υψηλόστατος. Οἱ γέ-
ρων μετατράπτεις καταδίκαζεται εἰς 15 ἡμερῶν φυλα-
κισιν παρὰ τὴν μαρτυρίαν ἐνὸς λατροῦ ὃ ὅποιος διερ-
χόμενος ἐκείνην τὴν στιγμὴν λέγει ὅτι δὲν ἤκουσε
καμίαν υθρίον. Ἀπὸ τὸ ἀσήμαντον αὐτὸν γεγονός κα-
ταστρέφεται ἡ ἐλειεὶν ζωὴ τοῦ Κραιγκβίλ· χάνει τὴν
πελατείαν τοῦ, γίνεται μένουσος, καὶ ἀπελπισμένος ὃ
λει νὰ αὐνοκτονήῃ καὶ τὸ θλιβερόν αὐτὸν δρᾶμα τοῦ
τελεώνει μὲν σκηνὴν ἀπλότητος καὶ συμπατείας.
Οἱ μικρὸς μάγκας ὃ ἐπικιλούμενος Πόντικός, ὃ διο-
κυμάται εἰς τὰς ἐπισκευαζομένας οἰκίας, προσφέρει
εἰς τὸν γέροντα προσωρινὸν καταφύγιον καὶ μοιράζει
μαζῆ τοῦ τὸ δεῖπνον τοῦ.

ΕΙΣ τὸ Παρίσι παρεστάμη τελευταίως τὸ μονόπρα
κτὸν δράμα τοῦ Ἰταλοῦ Ροβέρτου Μπάρχο «Πέτρος
Καρούσος» κινήσας τὸ ἐνδιαφέρον. Ο Πέτρος Κα-
ρούσος, γέρων ὅχι ἀμέμπτων ἀρχῶν, χαροπαίκτη
καὶ μεθυσός, ἔχει ἔνα μοναδικὸν θῆσαυρὸν εἰς τὸν
κόσμον, τὴν κόρηντον Μαργαρίταν. Ο κόμης Φαμπτώ-
της τὴν σαγηνεύει καὶ ἡ Μαργαρίτα γίνεται ἐδμένη
του. Ο κόμης προσφέρει ἵει τὸν Καρούσον μέγα πο
σόν. ἀλλ᾽ ἡ κορη του τοῦ λέγει. Τὸ χρῆμα αὐτὸν είναι
ἡ ἔξαγορά τῆς τιμῆς μου. Ο Καρούσος, τοῦ ὄποιού
ἀφινίζεται τέλος τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς, βλέπων τὰ
ἀδύνατον τοῦ γάμου τῆς Μαργαρίτας μὲν ἔνα εὐγενῆ
κυαταλείπει τοὺς δύο ἑραστὰς καὶ φεύγει νὰ τελειώσῃ
αὐτοκτονῶν τὴν ἀθλίατ τὸν ζωὴν.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ τοῦ ἥρως τῆς Αλαμάνας τοῦ διποίου τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐσοτάσθησαν μὲν πᾶσαν ἐπισημότητα ἐν Λαμίᾳ, μᾶς ἀναγκάζει καὶ πάλιν νὰ συστήσωμεν εἰς τὰς διαφόρους ἐπιτροπάς

λεια τὸν κάμνει νὰ συκοφαντήσῃ τὴν Μαγδαληνὴν εἰς τὸν μνηστῆρα της. Ἡ κόρη εἰς ἀντιπαράστασιν πρὸς τὸν κατέγορον της, ταράσσεται, καὶ ὁ Ιωάννης τὴν νομίζει ἐνοχὸν καὶ τὴν ἐγκαταλείπει 'Αλλ' ὁ Φραγκίσκος αἰλούνεται τύφῳ καὶ ὅταν μανθάνει ὅτι η Μαγδαληνὴ πλησιάζει ν ἀποθάνῃ, διμολογεῖ τὴν πρᾶξιν του. Ὁ Ιωάννης θέλει νὰ ἔκδικήσῃ τὴν ἀρραβωνιαστικὴν του ἀλλ ὁ Οὐρβέτος τὸν ἐμποδίζει. Ἡ τελευταῖα πρᾶξις ἐκτυλίσσεται εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον τῆς κόρης η ὄποια παραλογοῦντας ἀποθνήσκει εἰς τὴν ἀγκάλη τοῦ μνηστήρος της.

Ωραία καὶ ποιητικά ἐπεισόδια σ. ολίζουν τὸ ἀπλοῦν
αὐτὸ δρᾶμα. Καὶ ὁ συνθέτης μὲ τέχνην πεπειραμένου
μουσούργου μεταπίτεται ἀπὸ τοὺς εὐθύνους τόνους τῶν
ἡθογαραφικῶν σκηνῶν τῆς Λιέγης εἰς ἄλλους βαθεῖς
καὶ παθητικούς.

Μικρὸν κομψὸν ἐκκλησὶδίον κείμενον εἰς θεσιν με-
αξῖν τῶν δύο αὐτῶν χωρίων εὑρισκομένην. Ἡ πρὸς Δ
ερόσοφις εἶναι ἐκτισμένη μέχρι τῆς κορυφῆς καὶ το
π' αὐτῆς ἄλλοτε κωδωνοστάσιον ἐκ λίθων τετραγώ
νων πελεκητῶν. Φέρει ἐν τῇ προσόφιᾳ δύο ἑτγράφαδ
αξευτάς μίλιαν ἐπὶ τοῦ ὑπερδύνου εἰς δύο στίχους
μίλιαν δὲ ἄλλην ἐπὶ ζώνης ἐν σχήματι διαζώματος κά
τωθεν τοῦ φεγγίτου καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ ἀναγλύφου
κίοκοσμού τῶν Καλλιεργῶν. Ἡ ὁραία πρόσοφις τοῦ
κακλησιδίου, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς εικόνος είναι ἐ^π
οιμῷδορος. Ἡ πρώτη ἔχουσα μῆκος 1,42 καὶ ὑψο
20,20 ἔχει ὑποστή φυδρὰν κατὰ τὸ δεύτερον τοῦ ἡμισυ
ἀράτου στίχουν καὶ ἔχει οὕτως γεγραμμένη εἰς γράμ
ματα κεφαλαιώδη ἀργαίκα.

ΕΔΕΜ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΗΙΟΥ
ΚΑΙ ΝΑΟΝ ΟΙΚΕΙΝ ΘΝΗΤΟΣ ΩΗΜΑΚΑΡ ΔΕΧΟ

Τοῦ δευτέρου στίχου τὸ ὡη φαίνεται μὲν καθαρώ-
σατα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀλλά ἔξ ἀπαντος εἶναι λάθος
οὐ καράκτου ἀντὶ τοῦ ΩΝ ἡ τοῦ ΩΣ. Τὸ λάθος οὗτον
τινέι καὶ τὸ μέτρον τὸ ποιῶν ἀπάντη μίαν συλλαβῆν
αὐτὰ οὐχὶ δύο ὡς θὰ εἰχομεν, ἀλλὰ εἰλέν δρόθις τὸ ὄψη.
Η ἐπιγραφὴ σύγκειται ἐπὶ δύο Ιαμβικῶν τριμέτρων
(δωδεκασυλλάβων), ἡ δὲ ἔννοια μολονότι ἡ ἐπιγραφή
τιναι ἐλιπτής εἶναι αὐτὴ «Ω Ήλιού, ὁ ἀξιωθεὶς οὐκεῖται
ην» Ἐδέμ ὡς ἀθάνατος, δέχονταν κατοικεῖν καὶ τὸν γαδό-
ποντον ὡς θητός».

“Η ἐν τῷ διαζώματι ἐπιγραφὴ εἶναι ή κτητορικὸν ναοῦ καὶ εἶναι γεγραμμένη εἰς τρεῖς γραμμάτους πανακοστομένα εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τοῦ οἰκοσήμου τῶν Καλλιεργῶν, ὅπτε τὰ γραμμάτα εἶναι λελαξειμένα ἐπιτάπεδοθεν τοῦ ἀναγλύφου θυρεοῦ. Η ἐπιγραφὴ διακρίνεται διὰ τοὺς δραίους καὶ μεγάλους ἀρχαίκους χαρακτῆρας καὶ ἔχει οὕτος:

ΟΥΡΑΝΟΦΕΡΜΜΟΝ ΕΜΠΥΡΑΡΜΑΤΕ
 ΠΕΤΡΩΝ ΤΟΝ ΚΑΛΙΕΡΓΗΝ
 ΕΡΓΑΤΗΝ ΔΟΜΟΥ ΣΑΩαφοή

ΕΙΣ τὴν τελευταίαν συναυλίαν τοῦ Ὡδείου, δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Κουλούζη, μὲ τέχνην πολλήν ἔξετέλεσε ὁ νεαρός καθηγητής τὸ πρόγραμμα προσκληθεὶς ἐπανειλημμένως νὰ ἐπαναλάβῃ πολλά τεμάχια. Εἰς τὸ κονσέρτο τοῦ Πλόπτ ἐπέδειξε μεγάλην εὐχέρειαν. Τὴν συναυλίαν ἐποίκιλε ἡ Προσευχὴ μὲ ἄροπαν καὶ βιολονόσλον ὑπὸ τῆς κυρίας Κρέμερ καὶ τοῦ κ. Γαϊδεμβέργερ.

АРХАІОЛОГІА

Το περιοδικόν « Ἀθηνᾶ » τῆς ἐν Ἀθήναις « Ἐπιστημονικῆς ἑταῖρείας » ἐδημοσίευσε εἰς ίδιαίτερον τεῦχος μελέτην τοῦ κ. Στεφάνου Α. Σανθουδίδου ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ, ὥπο τὸν τίτλον « Χριστιανικαὶ Ἐπιγραφαὶ Κρήτης ». Ἡ μελέτη τοῦ κ. Σανθουδίδου περιλαμβάνει μέρος μόνον τὸν ἐν Κρήτῃ Χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἡτοι τῆς Μεσαριᾶς Κανούδηγιον καὶ Πυργιώτισσα) ὅλιγίστας δὲ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Αἱ ἐπιγραφαὶ ιατναὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τῆς ἐπικρατείσεως τῶν Χριστιανισμοῦ ἐν Κρήτῃ καὶ διήκονοι καθ' ὅλην τὴν βυζαντιακὴν περιόδον ἐπεκτείνονται εἰς ὅλοκληρον τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ἕνετοκρατίᾳ (1205-1669) καὶ περιλαμβάνουν καὶ τὴν Τουρκοκρατίαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἑννάτου αἰώνος. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιγραφῶν ἀνήκουν εἰς τὴν περιόδον τῆς Ἕνετοκρατίας καθότι αἱ τῆς βυζαντιακῆς ἐποχῆς κατεστράφησαν βεβαίως μετὰ τῶν μημείων ἐπὶ τῶν δόπιων ἀιτάν υπῆρχον· περιεσώθησαν δὲ δόλιγα μόνον, ἐπιτύμβιοι.

Τό τενχος περιλαμβάνει διάφορους πίνακας έπιγρα-
φῶν καὶ τινας εἰκόνας, ἐκ τῶν ὅποιων δίδομεν χάριν
τῶν ἀναγνοστῶν μας τὴν πρόσοψιν ἐκπλησίας τοῦ
Προφήτου Ἡλίᾳ πατῶ τὰ Περιβόλαια. Ο συγγραφεὺς
περιγράφει ὡς ἔξῆς τὸν Προφήτην Ἡλίαν:

ΤΑ ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου τῶν Δελφῶν ἐτελέσθη σαν τὴν 20 Ἀπριλίου ἐπισημότατα. Πέντε πλοΐα σρία γαλλικά πολεμικά καὶ δύο Ἑλληνικά, ἐστόλιζαν τὰ περιβόλια, τὸν λιμένα τῆς Ἰτέας. Ὁλος ὁ μέχρι Δελφῶν

δρόμος πλήρης κόσμου: Ο Γάλλος υπουργός κ. Σωμιέ λαμβάνει πλείστας ἐνδείξεις τῆς ἀγάπης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸ εὐγένες ἔθνος ποὺ ἀντιπροσωπεύει.

Ουμεῖ δ. κ. Μανδομιχλῆς, υπουργός τῶν Ἑσωτερικῶν Κατόπιν τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Ωμόλλ. Ιδού μερικὰ ἀποστάσματα:

«Ο Συγγρός φέρει! λείπεται ἀπὸ τὸ συμπλήρωμα τοῦ ἔργου ὡς καὶ δ. φλογεός ἐκεῖνος πατριώτης, δ. Φιλήμων, διστις τοῦ τὸ ὑπέδειξε. Οδυνηρὸν εἶναι δὲ τὴν δυνάμεθνη ἢ νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς τὴν μημῆν τῶν τὴν ἄγονον ἡμᾶν εὐγνωμοσύνην. «Ἄς ἐπιτραπῇ τούλαχιστον γ. ἀπειθύνωμεν πρὸς ἐκεῖνην, ἥτις τὸσού ἐπατέξις φέρει τὸ δόνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ καὶ συνεχῆει τόσον ἐλευθερίων τὸ ἔργον τοῦ ὡς ἐθνικοῦ εὐεργέτεον. τὸ εὐλαβῆ καρετισμὸν τῆς παγκοσμίου εὐγνωμοσύνης».

«Ἄτοπον θὰ ἡδο δι ἡμᾶς νὰ ἐπανέσωμεν τὸ ἔργον μας. Περιττὸν εἶναι νὰ τὸ περιγράψωμεν. Μετ' ὀλίγον θὰ διατρέψωμεν τὰς αἰθούσας τοῦ Μουσείου καὶ τὰς δόδους τοῦ Ἱεροῦ, καὶ θὰ τὸ κρίνετε μόνοι. Ἄλλ' ἐνέχει ἡδικόν το κάλλος, ἀν τοιλων νὰ εἴτω, τὸ δόπιον καθῆκον ἔχω νὰ ἔξαρω. Σχεδιασθεῖσα ἀπὸ τὸν Καποδιστριανό, ἡ ἔξερεύνησις τῶν Δελφῶν ἡριχεῖν ἀπὸ τὸν Ὄτοφρειδον Μύλλερ συνεχίσθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς δι ἐπιμόνου μελήσεως: ἐλήξει σῆμερον διὰ φροντίδων αὐτῆς. Η Ἐλλὰς κατέστησε τὸ ἔργον δυνατόν. παρέχουσα εἰς ἡμᾶς μετὰ συγκινητικῆς ἐλευθεριότητος τὸν ἀταράμιλλον ἀντὸν θησαυρὸν».

«Καὶ τώρα, Κυρίαι καὶ Κύροι, δρείσα νὰ παραδῶσα εἰς χεῖρας τῆς Ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν παραπατημήν, τὴν διοία μοῦ ἔκαμε τιμῆν νὰ μοῦ ἐμπιστευθῇ. Ἐπρόκειτο νὰ τὰ τὴν φυλάξωμεν δέκα ἔτη. Λί ανασκαφαὶ ηριχεῖσαν πραγματικῶς τὸν Ἀπόλιμον τοῦ 1893. Εὑρισκούμενα εἰς τὸν Ἀπόλιμον τοῦ 1903.

«Δι' ἐμὲ ἐπίσημος καὶ θιλιβερὸς εἶναι ἡ στιγμή. Ομοιώζω κάπως πρὸς πατέρα δ. δόπιος ἑπανδρεύει τὴν κόρην του. Τὴν δίδει εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἔξελέξει (allons donc!) Χαίρει, ὅτι ἔξασθαλεῖται τὸ μέλλον τῆς καὶ ὅμοιος ἐγκαταλείπων αὐτῆς θίλιεται. Σκέπτεται σύννονος ἀν τὴν ἀγαπούν, θὰ τὴν περιπούνται. θὰ τὴν καίδευσον ὅπως εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν (sic.)».

«Ἀνάλογα αἰσθήματα αἰσθάνομαι, καθ' ἥν στιγμὴν ἀπογιαρεῖται τὸ πεδίον τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, ἐφ' οὐ δηλήσθα δέκα ἔτη, ὅπου ἡσθανθῆν τὰς βαθυτέρας, τὰς ὁραιοτέρας, τὰς λαμπρότερας συγκινήσεις τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ἀνακαλύψεως. Κατέγεινα νὰ τὸ στολισω, νὰ τὸ ἔξωφτο, ἔκαμε δι τὸ δυνατὸν διὰ νὰ τὸ προστεύσω ἀπὸ κάθε κακούν. Ἐχω πεποίθησιν, ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἡ αὐτὴ θὰ τὸ περιβάλλῃ στοργή (soyez tranquille, Monsieur le Directeur). Ἄλλα κίνδυνοι πολλοὶ τὸ ἀπειλοῦν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκ μέρους τῆς φύσεως. Χρειάζεται ἀκοίμητος προσοχὴ διὰ νὰ προληφθῇ ἡ ἐρεύνης ἐπὶ τῆς ἀποτόμου αὐτῆς ὁρευτῆς κλιτούς, τὴν ὅποιαν διασχίζουν χειμαρροί, ἥτις εἶναι ἐκτενεμένη εἰς ὑπερβολικὰ θέρη καὶ πάγη, ἐν μέσῳ πληθυσμού, στερουμένου ἀναπτύξεως».

Ιδιαιτέρων ἐντύπων ἐπροξένησεν δ. λόγος τοῦ Γάλλου υπουργοῦ:

«Αφηγεῖται ἡ πραόδοσις, ὅτι οἱ Γαλάται ἥλθαν ποτὲ μέχρι τῶν Δελφῶν, ἵεροισίουν ἵσως τρέφοντες σκοπούς, ἀλλ' ἐνώπιον τῆς λαμπρότητος τοῦ καρού καὶ τρομάζαντες τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

«Εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν Γαλατῶν τούτων ἐδόμη νὰ ἔξαλεύφοιν τὴν ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς αὐτῆς ιεροσυλίας καὶ ν' ἀναστήσουν τὸν ιερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ναούν.

«Διὰ τοῦτο μετὰ χαρᾶς βαθείας παρηκολουθήσαμεν τὸ θυμαστὸν ἔργον τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ

τὴν διεύθυνσιν ἀνδρός, ἵπερ τοῦ ὅποιον λέγει τις ὀλίγα ὅστα καὶ ἀν τὸ πίπη. Τὸ ἔργον, δι' οὐ ἀπεδόθησαν εἰς τὸ φῶς τὰ λαμπτρὰ ἀντάσματα, τὰ ὅποια σήμερον ὃς ἀλλοτε, δ. Ἀπόλλων, τοῦ φωτὸς δ. θεός, χρυσών με τὰς ἀκτίνας τῶν ἀγοράς της φιλολογίας σας, παλλομένην ἀπὸ κοινοῦ με τὴν ψυχὴν τὴν ἀλητικήν».

«Θά διεύσωμεν μετ' ὀλίγον τὴν Ιερὰν. Οδόν τὴν ὅποιαν ἡρικούσιον διὸ μεταξὺ τῶν ναῶν καὶ τῶν θησαυρῶν τῶν Δελφῶν, τοῦ Θησαυροῦ τῶν Κνιδίων, τοῦ Θησαυροῦ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων, αἵτινες εἰχον καθειρώσει ἐνταῦθα μνημεῖα τῶν νικῶν καὶ τῆς δόξης των».

«Θά ἔρωτήσωμεν ὁμοῦ τὴν χρησιμοδότιδα. Καὶ ἡ χρησιμοδότις θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ. Διότι δὲτ ἀπέθανεν. Τὸ ἔρωτήσωμεν τὸν Ἀπόλλωνα: «Ποῖος δ. ὑπέρτατος τῆς ἀνθωπότητος νόμος»; Καὶ θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ: «Ἐργασία, ἐλευθερία, εἰρήνη». Θὰ τὸν ἔρωτήσωμεν «Ποῖον τὸ καθῆκον»; Καὶ θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ: «Τῆς Πατρίδος ἡ διάτη, τῶν ηρώων ἡ λατρεία, τοῦ ίδανυκοῦ η θεραπεία».

«Θὰ διούσωμεν τὴν ἀπάντησιν τεύτην καὶ θὰ βαδίσωμεν πρὸς μέλλον κάλλους καὶ φωτός, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ παρελθόντος τοῦ ὅποιον οἱ ἔργαται τῶν Δελφῶν ἀνέστησαν ἐνταῦθα τὸ ἴνδαλμα».

«Ο ἀνθρώπος ἐπλάσθη διὰ ν' ἀντείνῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω. Μὲ τοὺς ὄφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, βαδίζει πρὸς τὸν ίδεώδη σκοτόν, τὸ σκοπὸν ἀνθρωπότητος καλλιτέρας, ἐπικοινωνούσης εἰς κοινὸν αἰσθήμα κάλλους καὶ ἀληθείας, προχωρούσης πρὸς τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν τῆς παγκοσμίου ἀρμονίας».

Τὸ «Νέον Ἀστυν» συμπληρώνει ως ἔξης τὴν περιγραφὴν τῶν ἐρῶτῶν:

«Εἰς τὸ Στάδιον τῶν Δελφῶν, μετ' ἀνάβασιν, τῆς ὅποιας δ. κόπος ἐφαίνεται ἀνώτερος τῶν δυνάμεων ἄλλων ἡ νέων, τὸ θέατρον τῆς ὑπῆρχε μεγαλοπρεπέστατον. Δεκαπισθίλιοι χωρικοί ἐπλήρουν τὰς βαθύματα τοῦ καὶ ἔνας φυδόμος διπλωμάτων, στολῶν, στοντανελλῶν, μαντυλίων ἀραχωβίτικων καὶ καπέλλων τῆς κυρίας Κουτουριέ ἔδιδε δὲν εἰτεύρω ποίαν γραφικότητας καὶ ζωῆς καὶ κινήσεως καὶ χρωμάτων.

Δέκα ενσταλεῖς χωρικοί ὁργάνωσαν ἀγῶνα δρόμου καὶ δ. κ. Σωμεῖ τοὺς ἔδωκε βραβεῖα καὶ συνέκρουσαν αὐτὸς καὶ δ. κ. Μανδομιχλῆς μὲ τοὺς χωρικοὺς ποτήρια καμπανίτου καὶ ἀντηχησε τὸ στάδιον τῶν Δελφῶν ἀπὸ τὰς ἐπευφημίας, αἱ ὀποῖα πρὸς ἐπτά ἐτῶν ἐδόνησαν τὸ Στάδιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ δ. κ. Ωμόλλ. μὲ τὸν Ρουζών, τὸν διευθυντήν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἐθεάθησαν ἄγοντες τὸν καρόν μὲ τοὺς χωρικοὺς καὶ δ. κ. Σωμεῖ ἐπανελάμβανε «Ζήτω ἡ Ἐλλάς», ἐνῷ γύρω δὲν ἤκουετο παρὰ «Ζήτω ἡ Γαλλία» καὶ «Ζήτω ὁ Ωμόλλ.», καὶ η ἡμέρα ἔκλεισε μὲ μίαν λάμψιν δόξην ἐσύνης, ἡ δόπια ἐχόσυνε τὰς ἀκρωτηρίας καὶ ἔρωπτε χρώματα παγείας ἐπὶ τῶν μαρμάρων, τὰ δόπια ἀφυπνίζοντα ἀπὸ τὸ διενεργόν τόσον αἰώνων, ἐρωτῶντα.

* Επανῆλθον ἀδρά γε οἱ χρόνοι οἱ παλαιοί;

MΙΛ φωτεινὴ σελίς τῆς ιστορίας τῆς ἀναγεννηθεῖσης τῆς Ἐλλάδος ἔλαμψε πρὸς ὀλίγων ἡμερῶν, τὴν 23 Ἀπριλίου, εἰς τὴν Λαμίαν μὲ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διονύσου. Σελίς ὁμορφίας καὶ ἀνδρείας. Χιλιάδες λαοῦ, καὶ οἱ Βασιλεῖς του μαζῆ μὲ αὐτὸν παριστανταί εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα της τιμῆς μὲ τὴν δόπιαν τὸ δένθος τοῦ Απόλλωνος. Ρίγος ἐνδουσιασμοῦ διατρέχει τὴν ψυ-

χὴν ὅλων τὴν στιγμὴν ὅπου δ. Βασιλεὺς σύρει τὴν ταινίαν καὶ ἀποκαλύπτεται δ. ἀνδριάς. Ο ποιητής κ. Προβελέγγιος ἀπαγγέλλει ποίημα. Ιδού οἱ τελευταῖοι στίχοι:

«Ἐμπρός στὸ πῦρ τὸ ὄμβριο ποῦ τὴν ψυχὴν λαμπρύνει, τοῦ μαρτυρίου σου τὸ πῦρ μαραύεται καὶ σύνει. τὸ στῆθος σου παράποτο καὶ στεναγμό δὲν χνεῖ. πιέσεις η μορφή σου μάρτυρος φωτόλουστη γαλήνη. Μ ἀπ' τὴν ὁράσα σου ψυχὴ καὶ ἀπὸ τὸ ἄγρα σου χειλῆ ἔνα τραγοῦδι κύνεται στὸ ἀρώματα τοῦ Ἀπόλλων.

οὐαὶ λούκονδο ποῦ τὸ στερνὸν στολεῖς λοιρίου σου, θέλεις δροσί ποῦ στάλαξε μὲς στὸ μαρτύριο σου.

Κεῖ ἀφίνεις γεὰ στὴν ἀνοίξι, μ' ἀπὸ τὴ φωτιά σου βγαίνει μαροφότερη ἀνοίξι, στὴ γῆ τὴ σκλαβωμένη.

Μὲ πυρωμένα οἰδέρα σπαράζουν τὸ κορμό σου, μὲ θριαμβεύς η πίστις σου! κι' δλόδρος ἡ ψυχὴ σου,

ἀπ' τὴ φλογοστεφάνωτη, μαρτυρικὴ θνοία χρονίσεις φτερούγες ἀνοίξει πρὸς τὴν Αθανασία.

Ἐδῶ δ' ἐθρήνησαν βονγά καὶ λαγκαδίες καὶ κάμποι, ἀλλ' δ. βωμὸς τῆς δόξης σου γιὰ πάντα ἐδῶ θὰ λάπτη.

Η γῆ ποῦ τὰ τρισάγια σκεπάζει πόκκαλά σου, η γῆ ποῦ ποῦ μοσκοβόλησεν ἀπ' τὰ μαρτύριο σου,

παντοτενὸν προσκύνημα μέσ' στοὺς καιροὺς θὰ μένῃ!

ποῦ μὲν τὸν τριπάτην θαρράζει τὸν θάρρος την εἰσοεδα, πῶς δοξάζεται γιὰ τὴν ἐλεονοεδα,

πῶς γιὰ τὴν Πίστη μαρτυροῦ, γιὰ τὸν Σταυρὸν πεθαίνει!

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ τῇ πρωτοβουνίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ. 1.413.20
Π. Π. Ε	2.—
Γ	5.—
Ιωάννης Σόλων καὶ Σα	10.—
Θ. Παναγόπουλος	10.—
Λουκᾶς Χατζηλουκᾶς	3.—

1.443.20

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐτελέσθησαν ἐν Λονδίνῳ οἱ ἀρραβώνες τοῦ πρύγκηπος Ἀνδρέου ἀνθυποτάρχου τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τετάρτου υἱοῦ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἐλλήνων, μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἄγγελου νανάρχου πρ

Απεσφαγίσθησαν ένωπιον τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς τὰ κιβώτια, ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἀριστάρχη - βέη τὰ πρωρισμένα διὰ τὸ Φρεῖν καὶ τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, περιέχοντα μεταξὺ ἄλλων δύο πρωτόγραφίας τοῦ Ἀριστάρχη - βέη καὶ τῆς συζήνου τοῦ ἔργα τῶν δύο μεγάλων Γερμανῶν ζωγράφων Κάουλμπαχ καὶ Ρίχτερ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΛΑΣ, 10 Ἀπριλίου: 'Ο πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ μετανάστευσις ὑπὸ Σ. Λοβέρδου.

Ο «ΝΟΥΜΑΣ» 17 Ἀπριλίου: Τὰ γράμματα τοῦ Καμπύση ἵτοι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ ποιητοῦ πρὸς φίλον του. Συγχρόνως ἀναγγέλλει ὅτι μελετάται μία ἔκδοσις τοῦ κριτικοῦ Ἰδίως ἔργου τοῦ Καμπύση.

MERCURE DE FRANCE — Μάϊος. — Η ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ Παύλου Κλωδέλ.

REVUE DE PARIS, 4 Ἀπριλίου: Περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου ἐπὶ τῆς ἐκταίδευσεως ὑπὸ Langlois. — Διάλεξις τοῦ Ἀντονίου περὶ σκηνοθεσίας. Ἡ ὁποίᾳ κατὰ τὸν Γάλλον ἥθοποιὸν ἀνατλήσοι εἰς τὸ δρᾶμα τὰς περιγραφὰς τοῦ μυθιστορήματος.

REVUE SCIENTIFIQUE Μαρτίου - Ἀπριλίου: ὁ N. Grehant ἀναπτύσσει τὸν κινδύνους τοῦ ἀλκοολισμοῦ.

REVUE DES DEUX MONDES 1 Ἀπριλίου: ἀρθρὸν τοῦ Lockroy περὶ τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ

BÜHNE UND WELT — Berlin — : ἀρθρὸν τοῦ Hermann Conrad ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος· ἀμφισβητεῖ τὰ πραγματικά δῶρα τοῦ τραγικοῦ εἰς τὸν μέγαν Ἀγγλον φωμαντικόν. Ἡ ξώῃ του, λέγει παρὰ τὰ πολυάριθμα συμβάντα τὰ ὅποια τὴν συνεκλόνισαν δὲν τοῦ ἔδωσε δ, τι ἐπὶ τῆς σκηνῆς προξενεῖ τὴν δραματικὴν ἐντύπωσιν ἅτε δραματική.

LA REVUE: 'Η ψυχὴ τοῦ χειρούργου, μελέτη ψυχολογικὴ ὑπὸ Dr. J. Faure.

NOUVELLE REVUE MODERNE Ιανουάριος: Σημεώσεις ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπὸ Πέτρου δὲ Μπουσώ.

LA PLUME — 1 Μαΐου. — Εξακολούθετ δημοσιεύουσα τὰς ἀπαντήσεις εἰς τὴν "Ἐρευναν ἀν ἦναι ἀναγκαῖα ἡ καλλιτεχνικὴ μόρφωσις τοῦ κοινοῦ." Ο Κωνσταντίνος Μενιέ ὁ γλύπτης περὶ τοῦ ὅποιον τόσος γίνεται λόγος ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι μὲν τῆς γνώμης νὰ ἐπιδιωχῇ δι' ὅλων τῶν μέσων ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἦναι ἀποτελεσματική.

Ο Ρεμύ δὲ Γκουρμὸν λέγει: Οἱ ἡμίονες ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι περγοῦνται τὴν γέφυραν — τὴν γέφυραν τῶν Τεγένων — ἀδιάφοροι ἐμπόρος εἰς μίαν θαυμασίαν δύσιν, ἔνα φωτεινὸν τοπίον, ἡμιποροῦν νὰ σταματήσουν εἰς μίαν χονδροειδῆ εἰκόνα ἡ ὅποια θὰ ἐφερε τὴν ἐπιγραφήν: ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

Ἐφημερίδες:

«NEON ΑΣΤΥ», 28 Ἀπριλίου. 'Η ἀναθεώρησις ἀρθρὸν περὶ τῆς ἀνάγκης συγκλήσεως ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὑπὸ K. Εσσλιν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ἡ βασιλευομένη καὶ ἐλευθέρα ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Βάση καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ τοῦ ὑπὸ Γ. Ζηκίδου συνταχθέντος 'Ορθογραφικοῦ καὶ Χρηστικοῦ Λεξικοῦ ὑπὸ X. X. Χαριτωνίδου δ. φ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΑΣ κατὰ τὰς ὁξείας μιασματικὰς νόσους ὑπὸ X. Λ. Στραβοσκιαδού Ιατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ μυθολογικὸν διήγημα κατὰ τὸ ὀγκοῦ τοῦ Κίγκελευ ὑπὸ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου 'Αθῆναι 1903 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελύμων βιβλίων. τυπογρ. Ραφτάνη Παπαγεωργίου σελ. 80 λεπτὰ 40.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τεῦχος 13 περιέχον διπλοῦν πίνακα τῆς Ζακύνθου καὶ ἀρθρα ἀπὸ τοῦ «Ιωαννίδης» μέχρι τοῦ «Καρναβάλη» ἐξ ὀντού Καισάρεια, Καλλιγάζ Καραπάνος κλπ. Ἐγαστον τεῦχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις λ. 90, ἔξωτερικὸν δρ. 1. Ἐκδόται Μπέκ καὶ Μπάρτ Αθῆναι.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ὑπὸ Διονυσίου Λοβέρδου. — 'Αθῆναι 1903, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» I. Κολλάρου, σχ. 16 σελ. 80 δρ. 2. - Κεφάλαια τοῦ βιβλίου: Περὶ ἐργασίας, περὶ κεφαλαίου, περὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἔξωτεροικοῦ ἐμπορίου, περὶ τραπέζων, γεωργικῆς βιομηχανίας, ἀποταμεύσεως, ἐταιριῶν, ἀλληλοβιοηθμείας, ἀσφαλειῶν κλπ.

ΨΕΥΣΘΕΙΣΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ὑπὸ Βασιλείου Ηλιοπούλου ('Αθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἐστίας» K. Μάιονερ καὶ N. Καργαδούρη σχῆμα 16 σελίδες 58 δραχμ. 1).

IXION ποίημα par Fagus — Paris 1903, éditions de «La Plume».

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΠΡΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ὑπὸ Στεφάνου A. Ξανθουσίδου — ἔκδοσις «Αθηνᾶς» τῆς ἐν Αθήναις ἐπιστημονικῆς Εταιρείας — 1903 τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ EN ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ τοῦ 1903 ἀνάγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ G. N. Χατζηδάκη. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ο ΤΥΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΙ ΚΑΙ Η ΕΠΙΠΡΑΣΙΣ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ὑπὸ Αντωνίου Θ. Σπηλιωτοπούλου — 'Αθῆναι ἐκ τοῦ τυπογραφεῖου τοῦ «Κράτους» 1903.

I. G. ΔΡΟΥΣΕΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΠΟΝΩΝ ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ιωάννου Δελλίου. Τόμος Τρίτος τεῦχος α'. Βιβλιοθ. Μαρασλῆ 198. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΦΘΑΛΜΟΥ κλπ. Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ ὑπὸ Γεωργίου Φ. Κοσμετάτου Ιατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.